Ważki lubuskich parków krajobrazowych

Przewodnik terenowy

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Lubuskiego

Wydawca:
Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Lubuskiego
ul. Franciszka Walczaka 25
66-400 Gorzów Wlkp.
www.zpkwl.gorzow.pl

Tekst i zdjęcia:

Materiały tekstowe i fotograficzne przygotowano w oparciu o zasoby Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego

Gatunek na okładce: szablak krwisty Sympetrum sanguineum

Przygotowanie do druku i druk:

PUH "JANTER" s.c.
ul. Chrobrego 41
11-300 Biskupiec

„Dofinansowano ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze".

WFOŚiGW w Zielonej Górze

Egzemplarz bezpłatny

Nakład: 3000 egz.

Rok wydania 2026

Część fotografii poddano obróbce cyfrowej z wykorzystaniem narzędzi AI, bez zmiany cech diagnostycznych przedstawionych gatunków.

Ważki lubuskich parków krajobrazowych

Przewodnik terenowy

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego

Słowo wstępne

Szanowni Państwo,

Lubuskie parki krajobrazowe chronią niezwykłą mozaikę lasów, jezior, rzek, torfowisk, starorzeczy i podmokłych łąk. To właśnie z wodą związane są ważki – owady zachwycające barwami, precyzją lotu i niezwykłą biologią.

Oddajemy w Państwa ręce przewodnik „Ważki lubuskich parków krajobrazowych", opracowany na podstawie obserwacji i dokumentacji przyrodniczej pracowników ZPKWL, a także doniesień innych obserwatorów. Publikacja przedstawia 56 gatunków stwierdzonych na terenie naszych parków i ma ułatwić ich rozpoznawanie podczas terenowych wędrówek.

Ważki są ważnym elementem wodnych i lądowych sieci pokarmowych. Ponieważ poszczególne gatunki mają odmienne wymagania siedliskowe, ich obecność i skład zespołów mogą dostarczać informacji o stanie zbiorników, cieków i terenów podmokłych. Obserwując je, lepiej rozumiemy zależności między wodą, roślinnością i zwierzętami.

Mamy nadzieję, że przewodnik będzie pomocny dzieciom, młodzieży, nauczycielom, turystom, fotografom i wszystkim miłośnikom przyrody. Zachęcamy do uważnych obserwacji, dokumentowania spotkań i odpowiedzialnego poznawania lubuskich parków krajobrazowych.

Niech każde spotkanie z ważkami pogłębia wrażliwość na piękno i potrzebę ochrony przyrody.

Dyrektor
Zespołu Parków Krajobrazowych
Województwa Lubuskiego

Dlaczego warto poznawać ważki?

Ważki należą do najstarszych ewolucyjnie grup owadów. Od milionów lat są związane ze środowiskiem wodnym: jeziorami, rzekami, torfowiskami, stawami i podmokłymi łąkami. Zachwycają barwami i precyzją lotu, ale przede wszystkim pełnią ważną rolę w przyrodzie.

Zarówno larwy żyjące w wodzie, jak i dorosłe ważki są drapieżnikami. Polują na liczne drobne bezkręgowce, w tym komary, a same stanowią pokarm m.in. dla ryb, płazów i ptaków. Są więc ważnym ogniwem wodnych i lądowych sieci pokarmowych.

Obecność określonych gatunków może wiele powiedzieć o stanie siedliska. Niektóre wymagają czystej wody, naturalnych brzegów lub dobrze zachowanych torfowisk, dlatego pomagają rozpoznawać miejsca szczególnie cenne przyrodniczo.

Ich obserwowanie uczy uważności i pozwala lepiej zrozumieć związki między wodą, roślinnością i zwierzętami. Poznając ważki, łatwiej dostrzec, dlaczego ochrona nawet niewielkiego zbiornika ma znaczenie dla lokalnych ekosystemów.

Co nam pokazują?

- różnorodność siedlisk wodnych
- jakość i naturalność środowiska
- zmiany zachodzące w ekosystemie
- bogactwo lokalnej przyrody

Ważki jako bioindykatory

Bioindykatory to organizmy, których występowanie i reakcje pomagają oceniać stan środowiska. Ważki są szczególnie użyteczne, ponieważ ich larwy żyją w wodzie, a dorosłe osobniki korzystają również z roślinności brzegowej i otaczającego krajobrazu. Skład gatunkowy zespołu ważek może więc odzwierciedlać warunki panujące zarówno w zbiorniku lub cieku, jak i w jego sąsiedztwie.

Poszczególne gatunki różnią się wymaganiami. Jedne zasiedlają wiele typów wód, inne potrzebują dobrze natlenionych cieków, torfowisk, starorzeczy albo zbiorników z bogatą roślinnością. Zanieczyszczenie, osuszanie, prostowanie brzegów, usuwanie szuwarów i zarybianie mogą zmieniać skład zespołu ważek, nawet jeśli pojedyncze pospolite gatunki nadal są obecne.

Dlatego o stanie siedliska nie świadczy sama liczba zaobserwowanych ważek. Najwięcej informacji dostarcza zestaw występujących gatunków, ich wymagania oraz porównanie obserwacji w kolejnych latach. Monitoring ważek pomaga rozpoznawać cenne siedliska i wcześnie zauważać niekorzystne zmiany.

O czym mówią nam ważki?

- o różnorodności siedliska
- o warunkach w wodzie
- o stanie roślinności brzegowej
- o zmianach zachodzących w czasie

Gdzie żyją i gdzie obserwować ważki?

Ważki są związane z wodą, ponieważ ich larwy rozwijają się w zbiornikach i ciekach. Dorosłe osobniki można spotkać zarówno nad wodą, jak i w pewnym oddaleniu od niej – na łąkach, polanach, drogach leśnych i skrajach lasu, gdzie żerują lub dojrzewają. Najlepszym miejscem obserwacji pozostają jednak brzegi jezior, stawów, starorzeczy, rzek, strumieni, rowów i torfowisk.

Każdy gatunek ma własne wymagania siedliskowe. Jedne wybierają nasłonecznione wody stojące z bogatą roślinnością, inne wolno płynące rzeki, leśne strumienie, kwaśne torfowiska albo okresowe zbiorniki. Warto obserwować nie tylko lustro wody, lecz także szuwary, turzycowiska, roślinność wynurzoną i zaciszne fragmenty brzegów.

Dorosłe ważki siadają na trzcinach, trawach, gałązkach i liściach. Samce wielu gatunków patrolują swoje odcinki brzegu lub taflę wody, a samice mogą pojawiać się tylko na czas rozrodu. Większość ważek najłatwiej obserwować w ciepłe, słoneczne i mało wietrzne dni, zwykle od późnego ranka do popołudnia. Nie należy jednak wchodzić w szuwary ani niszczyć roślinności.

Gdzie szukać ważek?

- w nasłonecznionych miejscach
- wśród szuwarów i turzyc
- nad ciekami i wodami stojącymi
- na torfowiskach i podmokłych łąkach

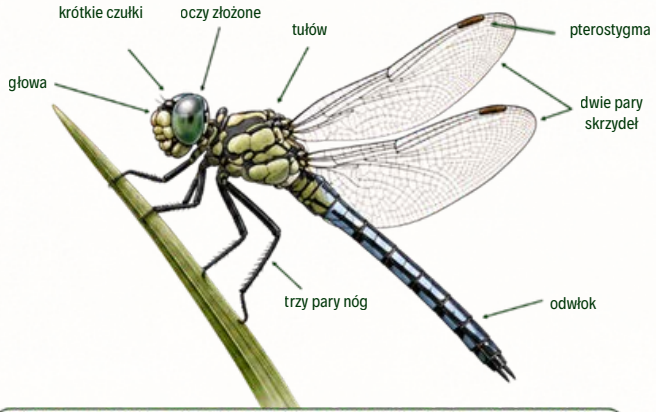

Budowa ważki

Choć ważki różnią się wielkością, ubarwieniem i proporcjami, ich ciało ma ten sam podstawowy plan: głowę, tułów i odwłok. Rozpoznawanie tych części oraz szczegółów skrzydeł pomaga odróżniać gatunki, płcie i stadia dojrzałości.

Na dużej, ruchliwej głowie znajdują się oczy złożone, zapewniające bardzo szerokie pole widzenia oraz krótkie czułki. Do silnego tułowia przytwierdzone są dwie pary skrzydeł i trzy pary nóg. Nogi tworzą w locie rodzaj „koszyczka" do chwytania zdobyczy, a podczas spoczynku służą głównie do przyczepiania się do podłoża.

Odwłok składa się z dziesięciu segmentów i zawiera narządy rozrodcze oraz końcowe przydatki. W oznaczaniu ważek szczególnie przydatne są: kształt odwłoka, układ plam i barw, użyłkowanie skrzydeł, pterostygmy, budowa przydatków analnych oraz proporcje ciała. Barwa może zmieniać się z wiekiem i różnić między płciami, dlatego nie należy opierać oznaczenia na jednej cesze.

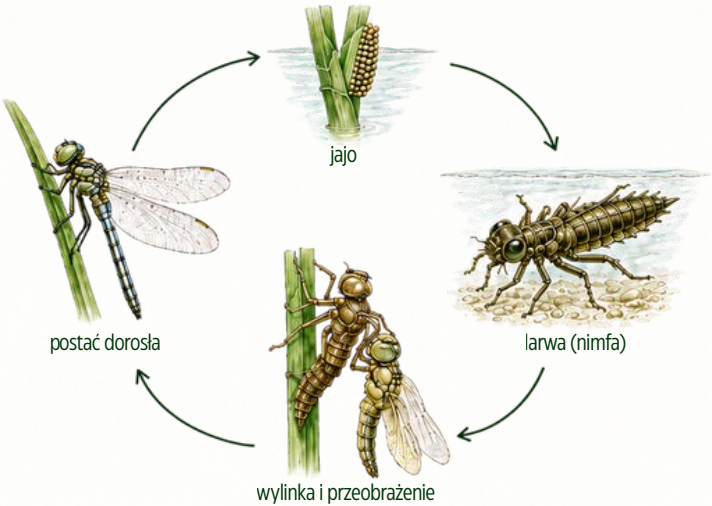
Na co zwrócić uwagę?

- kształt i wzór odwłoka
- plamy i użyłkowanie skrzydeł
- barwę ciała i oczu
- wielkość oraz proporcje

Cykl życia ważki

Ważki przechodzą przeobrażenie niezupełne – bez stadium poczwarki. Samice składają jaja w wodzie, w tkankach roślin lub w wilgotnym podłożu. Z jaj wylęgają się wodne larwy, nazywane nimfami.

Larwy są drapieżnikami. Rosną przez kolejne linienia i zwykle spędzają pod woda od kilku miesięcy do kilku lat. Gdy kończą rozwój, wychodzą na roślinę lub inne podłoże nad wodą. Ostatnie linienie ma miejsce nad wodą – larwa przeobraża się w postać dorosłą, pozostawiając po sobie wylinkę. Ważka rozprostowuje i utwardza skrzydła, po czym rozpoczyna lot. Po osiągnięciu dojrzałości rozmnaża się, a cykl zaczyna się od nowa.

Warto wiedzieć

- ważki nie mają stadium poczwarki
- większość życia spędzają jako larwy pod wodą
- larwy i dorosłe ważki są drapieżnikami
- po przeobrażeniu pozostaje wylinka – egzuwium

WAŻKI RÓWNOSKRZYDŁE I RÓŻNOSKRZYDŁE

W Polsce spotykamy dwie główne grupy ważek: równoskrzydłe i różnoskrzydłe. Najłatwiej odróżnić je po budowie ciała, ułożeniu skrzydeł w spoczynku oraz położeniu oczu. Podane cechy są typowe, ale zdarzają się wyjątki.

WAŻKI RÓWNOSKRZYDŁE

Zygoptera

- smukłe, delikatne ciało
- oczy wyraźnie rozdzielone
- obie pary skrzydeł podobnego kształtu
- skrzydła w spoczynku zwykle złożone nad odwłokiem lub lekko rozchylone

WAŻKI RÓŻNOSKRZYDŁE

Anisoptera

- ciało zwykle bardziej masywne
- oczy najczęściej stykają się na szczycie głowy
- tylne skrzydła szersze u nasady
- skrzydła w spoczynku rozłożone na boki

WYJĄTKI WARTO ZNAĆ: pałątkowate często trzymają skrzydła częściowo rozchylone, a u gadziogłówkowatych oczy są rozdzielone.

ETYKA OBSERWACJI I FOTOGRAFII PRZYRODNICZEJ

Dobra obserwacja nie powinna zmieniać zachowania ważki ani miejsca, w którym przebywa. Zbliżaj się powoli, zatrzymaj w odpowiedniej odległości i pozwól owadowi zachowywać się naturalnie.

Nie chwytaj ważek, nie strącaj ich z roślin ani nie przenoś dla lepszego ujęcia. Brzegi wód, szuwary, torfowiska i podmokłe łąki są wrażliwymi siedliskami – nie rozgarniaj roślinności i nie niszcz miejsc rozrodu.

Fotografuj spokojnie, najlepiej z dystansu. Zapisuj miejsce, datę i warunki obserwacji, a jeśli potrafisz – także gatunek i płeć. Takie zdjęcie może mieć wartość dokumentacyjną.

ZASADY ODPOWIEDZIALNEGO OBSERWATORA

- poruszaj się powoli i cicho
- obserwuj z dystansu
- nie chwytaj ani nie płosz ważek
- nie niszcz roślinności i brzegów
- zostaw miejsce takim, jakim je zastałeś

Ważki równoskrzydłe

Zygoptera

Ważki równoskrzydłe mają smukłe ciało i oczy wyraźnie rozdzielone po bokach głowy. Przednia i tylna para skrzydeł są podobne kształtem. W spoczynku skrzydła są zwykle złożone nad odwłokiem, natomiast u pałątkowatych często pozostają częściowo rozchylone.

Ich lot jest zazwyczaj lżejszy i mniej gwałtowny niż u ważek różnoskrzydłych. Dorosłe osobniki często siadają na łodygach, liściach i gałązkach, a samce wielu gatunków patrolują brzegi i zajmują niewielkie terytoria nad wodą, najczęściej wzdłuż linii brzegowej.

Zasiedlają zarówno wody stojące, jak i płynące: stawy, jeziora, starorzecza, torfowiska, rowy, kanały, strumienie i rzeki. Do tej grupy należą m.in. świtezianki, pałątki, straszki, łątki, tężnice, oczobarwnice, nimfa stawowa i pióronóg zwykły.

Na co zwrócić uwagę?

smukłe, delikatne ciało

oczy wyraźnie rozdzielone

obie pary skrzydeł podobnego kształtu

skrzydła w spoczynku zwykle złożone nad odwłokiem

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** **VIII** IX X XII

Świtezianka błyszcząca

Calopteryx splendens

SIEDLISKO

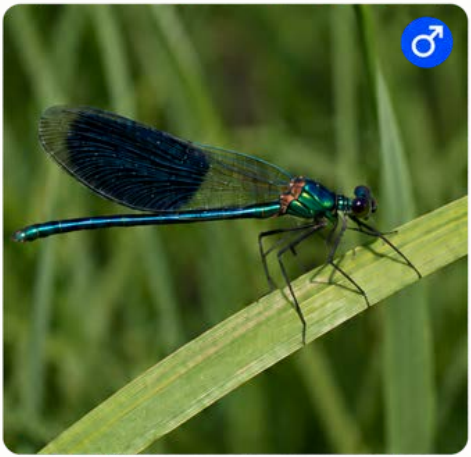
Nizinne i podgórskie rzeki, strumienie oraz kanały z umiarkowanym nurtem, nasłonecznionymi brzegami i pasami roślinności zanurzonej lub wynurzonej.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża, delikatna świtezianka o metalicznym połysku. Samiec ma niebieskozielone ciało, a przez środek każdego skrzydła biegnie szeroka ciemnoniebieska przepaska; nasada i sam koniec skrzydła pozostają przejrzyste. Samica jest zielonkawa lub brązowozielona, ma przezroczyste skrzydła i jasną plamkę blisko ich końca. To układ plamy na skrzydłach samca najlepiej odróżnia ją od świtezianki dzieweczki.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Najłatwiej wypatrywać jej na liściach i łodygach nad płynącą wodą, szczególnie w słonecznych odcinkach rzek.

CIEKAWOSTKI

Samce zajmują niewielkie terytoria i wykonują przed samicami pokazowe loty, prezentując barwne skrzydła.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

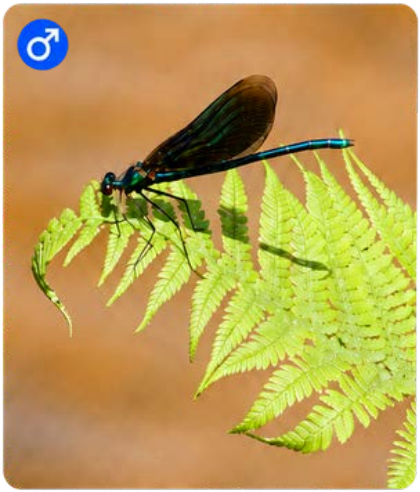
Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Świtezianka dziewica

Calopteryx virgo

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII** IX X XII

SIEDLISKO

Czyste, chłodne i dobrze natlenione strumienie oraz mniejsze rzeki, zwykle częściowo zacienione przez drzewa i krzewy.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża świtezianka o silnym metalicznym połysku. Samiec jest niebieski lub niebieskozielony, a jego skrzydła są ciemno zabarwione niemal na całej powierzchni, przez co w locie wyglądają prawie granatowo. Samica ma zielonobrązowe ciało i równomiernie brunatno przydymione skrzydła z jasną plamką przy końcu. U samca brak jasnych końców skrzydeł typowych dla świtezianki błyszczącej.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Szukać przy leśnych i podgórskich ciekach, na roślinach zwisających nad wodą oraz w słonecznych lukach wzdłuż brzegów.

CIEKAWOSTKI

Jest bardziej wymagająca niż świtezianka błyszcząca i często wskazuje na dobry stan oraz wysokie natlenienie wody.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XII

Pałątka zielona

Chalcolestes viridis

SIEDLISKO

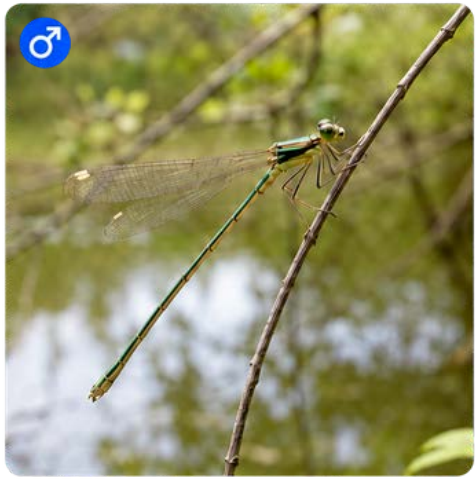
Stawy, starorzecza, wolno płynące kanały i rowy, nad którymi rosną wierzby, olsze lub inne krzewy z gałęziami zwisającymi nad wodą.

JAK ROZPOZNAĆ?

Jedna z większych pałątek, długa i smukła, o metalicznie zielonym ciele. Nie ma niebieskiego woskowego nalotu, nawet u dojrzałego samca. Znamię skrzydłowe jest jasnobrązowe. Bardzo pomocny jest ciemny rysunek na boku tułowia, który tworzy ostry, skierowany w dół „kolec". Obie płcie są podobnie zielone, choć samice bywają bardziej brązowawe.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do października. Szukać na gałęziach wierzb i krzewów przy spokojnych wodach, często kilka metrów od brzegu.

CIEKAWOSTKI

Samica nacina korę cienkich gałązek i składa w nich jaja. Wiosną wylęgające się larwy spadają prosto do wody.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

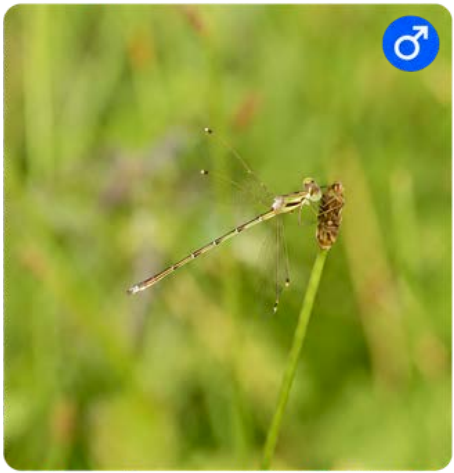
Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

Pałątka południowa

Lestes barbarus

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XII

CIEKAWOSTKI

To gatunek ciepłolubny i ruchliwy.
W sprzyjających latach pojawia się daleko na północ od stałych populacji i szybko zasiedla nowe wody.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową, Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajobrazowym.

SIEDLISKO

Słoneczne, bardzo płytkie i okresowo wysychające wody, rozlewiska, podmokłe łąki, stawy, rowy i obniżenia.

JAK ROZPOZNAĆ?

Smukła pałątka o metalicznie zielonym lub brązowozielonym ciele. Najpewniejszą cechą jest dwubarwne znamię skrzydłowe: każda mała plamka przy przedniej krawędzi skrzydła ma część jasną i ciemną, wyraźnie widoczne obok siebie.
U samca może pojawiać się niewielki niebieski nalot na odwłoku, ale nie jest on tak rozległy jak u niektórych innych pałątek.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września. Najlepiej kontrolować świeżo zalane obniżenia i płytkie zbiorniki z luźną roślinnością.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI VII VIII IX** X XII

Patątka niebieskooka

Lestes dryas

SIEDLISKO

Płytkie, nagrzewające się i często okresowe zbiorniki, zalane łąki, turzycowiska, rowy i drobne oczka z bogatą roślinnością.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dość masywna pałątka o metalicznie zielonym ciele. Dojrzały samiec ma intensywnie niebieskie oczy oraz mocny niebieski, woskowy nalot na początku i końcu odwłoka.
Z bliska charakterystyczne są dolne wyrostki na końcu odwłoka mocno zakrzywione do środka. Samica jest bardziej zielona lub brązowa. Gatunek przypomina pałątkę pospolitą, ale jest od niej zwykle bardziej krępy.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od końca maja do września, najliczniej w czerwcu i lipcu. Szukać na turzycach przy zbiornikach o zmiennym poziomie wody.

CIEKAWOSTKI

Dobrze wykorzystuje siedliska okresowe: jaja znoszą zimę i przesuszenie, a larwy rozwijają się szybko po wiosennym zalaniu.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajobrazowym.

Pałątka pospolita

Lestes sponsa

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XII

CIEKAWOSTKI

Nazwa łacińska sponsa oznacza „narzeczoną". Pary często poruszają się w tandemie, czyli połączone ze sobą, także podczas składania jaj.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: bliski zagrożenia (NT).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

SIEDLISKO

Różnorodne wody stojące z szerokim pasem szuwarów: stawy, jeziora, torfianki, rowy, oczka śródleśne i mokradła.

JAK ROZPOZNAĆ?

Smukła pałątka o metalicznie zielonym, czasem miedzianym połysku. Dojrzały samiec ma niebieski woskowy nalot na początku i na samym końcu odwłoka, a znamię skrzydłowe jest ciemne i jednolite. Samica jest zielona lub miedziana i nie ma rozległego niebieskiego nalotu.
W porównaniu z pałątką niebieskooką samiec zwykle wygląda delikatniej.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września, najczęściej w lipcu i sierpniu. Odpoczywa na trzcinach, turzycach i krzewach przy brzegu.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI VII VIII IX** X XII

Pałątka mała

Lestes virens

SIEDLISKO

Płytkie, ciepłe zbiorniki z turzycami i sitem: stawy, oczka, torfianki i okresowo wysychające mokradła, zwykle dobrze nasłonecznione.

JAK ROZPOZNAĆ?

Smukła i delikatna pałątka o metalicznie zielonym ciele. U samca oczy są niebieskie, a niebieski, woskowy nalot pojawia się głównie na końcowych członach odwłoka i jest słabszy niż u pałątki pospolitej. Ważną cechą jest jasnobrązowe znamię skrzydłowe z wyraźnie jaśniejszymi brzegami. Samica pozostaje głównie zielona lub brązowozielona.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Najczęściej od czerwca do września, czasem do października. Wypatrywać nisko wśród turzyc i sitowia na obrzeżach płytkich wód.

CIEKAWOSTKI

W Polsce występują dwie formy geograficzne. Przy oznaczaniu warto uważnie oglądać koniec odwłoka oraz barwę i kształt znamienia skrzydłowego.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i Pszczewskim.

Straszka pospolita

Sympecma fusca

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

CIEKAWOSTKI

Jako jedna z nielicznych europejskich ważek zimuje w postaci dorosłej, ukryta w suchej roślinności, wrzosach i skrajach lasów.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej.
Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

SIEDLISKO

Płytkie, szybko nagrzewające się stawy, starorzecza, torfianki i rowy z dużą ilością martwych łodyg oraz roślinności przybrzeżnej.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo smukła, brązowobeżowa ważka, łatwa do przeoczenia na suchej roślinności. W spoczynku składa skrzydła wzdłuż odwłoka, zamiast trzymać je szeroko rozchylone jak typowe pałątki. Na każdym skrzydle widać ciemne znamię; na przedniej i tylnej parze nie leżą one dokładnie naprzeciw siebie, lecz są przesunięte. Ciało ma subtelny ciemniejszy rysunek na grzbiecie.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Dorosłe osobniki spotyka się niemal cały rok: szczególnie od marca do maja oraz od sierpnia do listopada. Wiosną szukać w nasłonecznionych zaroślach przy wodzie.

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Straszka syberyjska

Sympecma paedisca

SIEDLISKO

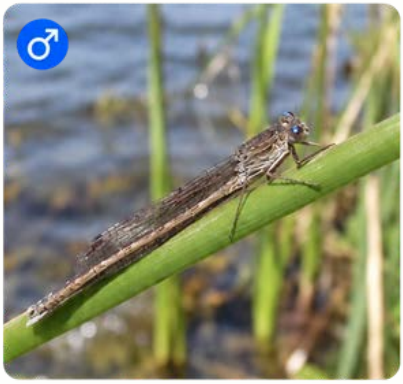
Płytkie, dobrze zarośnięte wody stojące: torfianki, starorzecza, małe stawy i zatoki jezior, zwykle z turzycami, trzcinami oraz inną roślinnością wynurzoną.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo smukła, brązowobeżowa ważka, niemal identyczna ze straszką pospolitą. Na boku tułowia ma dwa ciemne pasy; górny jest wyraźnie szerszy i tworzy charakterystyczny prostokątny lub trójkątny ząbek skierowany w dół, dolny jest węższy i falisty. Wiosną oczy stają się niebieskie. Przy oznaczaniu najważniejszy jest właśnie rysunek na boku tułowia.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Po zimowaniu najłatwiej szukać jej od marca do maja, a nowego pokolenia od lipca do jesieni. Wiosną występuje przy płytkich, zarośniętych wodach; poza okresem rozrodu może przebywać także z dala od zbiorników, w suchej roślinności i na skrajach lasów.

CIEKAWOSTKI

Wraz ze straszką pospolitą należy do nielicznych europejskich ważek zimujących jako dorosłe. Potrafi przetrwać mróz nieruchomo przyczepiona do suchej łodygi, dzięki czemu jej brązowe ubarwienie bardzo dobrze maskuje ją wśród zeszłorocznej roślinności.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załącznik IV. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajobrazowym.

Łątka halabardówka

Coenagrion hastulatum

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XII

SIEDLISKO

Chłodne, kwaśne i umarkowanie żyzne jeziora, torfianki, oczka śródleśne oraz obrzeża torfowisk z turzycami i roślinnością zanurzoną.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielka niebiesko-czarna łątka. U samca na drugim członie odwłoka znajduje się czarny znak przypominający grot włóczni lub halabardę, zwykle z dwiema krótkimi kreskami po bokach. Niebieskie partie ciała są dość jasne, a kolejne człony odwłoka mają dużo czerni. Samice są mniej kontrastowe, zielonkawe lub brunatne. Najbardziej użyteczny jest kształt znaku na drugim członie odwłoka samca.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca, najliczniej w maju i czerwcu. Szukać na torfowiskach i przy śródleśnych zbiornikach, zwłaszcza w chłodniejsze, słoneczne dni.

CIEKAWOSTKI

Jest gatunkiem o północnym charakterze. Ocieplanie klimatu i wysychanie torfowisk powodują wycofywanie się wielu europejskich populacji.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: narażony (VU).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Parku Krajobrazowym „Łuk Mużakowa".

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** **VIII** IX X XII

Łątka dzieweczka

Coenagrion puella

SIEDLISKO

Stawy, jeziora, starorzecza, rowy i wolno płynące kanały z bogatą roślinnością brzegową i zanurzoną.

JAK ROZPOZNAĆ?

Drobna, smukła łątka. Samiec jest jasnoniebieski z czarnym rysunkiem; na drugim członie odwłoka ma charakterystyczny czarny znak przypominający literę U. Na kolejnych członach czarne i niebieskie pola tworzą regularny wzór. Samice są wyraźnie ciemniejsze i mogą być zielone, niebieskawe albo brunatne, dlatego przy ich oznaczaniu warto zwracać uwagę na cały układ rysunku, nie tylko kolor.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Najłatwiej obserwować ją na roślinach tuż przy brzegu, gdzie samce przesiadują i patrolują niewielkie odcinki.

CIEKAWOSTKI

To jedna z najpospolitszych niebieskich łątek w Polsce i dobry gatunek do nauki rozpoznawania ważek równoskrzydłych.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Łątka wczesna

Coenagrion pulchellum

Okres obserwacji

I II III **IV V VI VII** VIII IX X XII

SIEDLISKO

Zarastające stawy, starorzecza, rowy, torfianki i spokojne zatoki jezior z bujną roślinnością, ale także fragmentami otwartej wody.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielka, dość ciemna łątka. Samiec ma niebiesko-czarne ciało, ale jasne pasy na przedniej części tułowia są zwykle przerwane, co dobrze widać z góry. Na drugim członie odwłoka występuje zmienny czarny znak, często przypominający kielich lub puchar. Gatunek jest bardziej zmienny niż łątka dzieweczka, dlatego najlepiej oceniać jednocześnie rysunek tułowia i odwłoka.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od końca kwietnia do lipca, najczęściej w maju i czerwcu. Szukać w gęstej roślinności przy spokojnych wodach.

CIEKAWOSTKI

To jeden z najbardziej zmiennych rysunkowo gatunków łątek; pewne oznaczenie wymaga oceny kilku cech, nie tylko znaku na odwłoku.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim i Pszczewskim.

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Nimfa stawowa

Enallagma cyathigerum

SIEDLISKO

Bardzo różne wody stojące: jeziora, stawy, żwirownie, torfianki i zbiorniki zaporowe, także z ubogą roślinnością brzegową.

JAK ROZPOZNAĆ?

Drobna, jasnoniebieska ważka z czarnym rysunkiem. Samiec ma na drugim członie odwłoka czarny znak przypominający kielich, pucharek albo grzybek. Boki tułowia są prawie całe niebieskie, z tylko jedną krótką czarną kreską, co nadaje jej jaśniejszy wygląd niż wielu łątkom. Samice są bardziej zielonkawe lub brunatne i trudniejsze do oznaczenia tylko po barwie.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września. Często lata nad otwartą wodą i odpoczywa na niskiej roślinności, kamieniach lub ziemi przy brzegu.

CIEKAWOSTKI

Dobrze radzi sobie w dużych i młodych zbiornikach, gdzie inne drobne ważki mają mało roślin do siadania.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

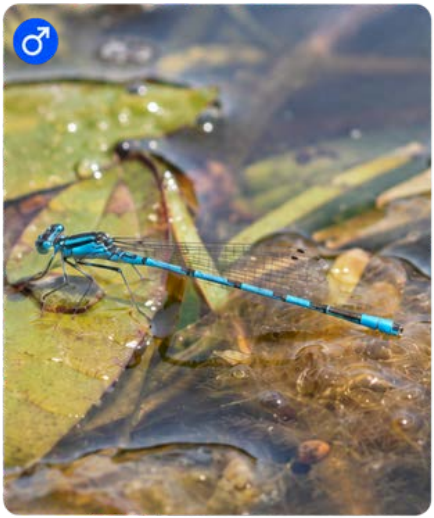
Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

Oczobarwnica jeziorna

Erythromma lindenii

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XI XII

SIEDLISKO

Duże, dobrze nasłonecznione jeziora, żwirownie, kanały i wolno płynące rzeki z rozległymi płatami roślin o pływających liściach.

JAK ROZPOZNAĆ?

Smukła, niebiesko-czarna ważka przypominająca łątki, lecz samiec ma niebieskie, a nie czerwone oczy. Na środkowych członach odwłoka czarne znaki są wydłużone i ostro zakończone, jak małe groty strzał. Ciało jest wąskie, z dużą ilością jasnego błękitu. W odróżnieniu od oczobarwnic większej i mniejszej nie ma jaskrawoczerwonych oczu.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do sierpnia. Samce latają nisko nad otwartą wodą i siadają na liściach grążeli, rdestnic oraz innych roślin daleko od brzegu.

CIEKAWOSTKI

Dawniej zaliczana do rodzaju *Cercion*. W ostatnich dekadach wyraźnie rozszerza zasięg w Europie Środkowej.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajobrazowym.

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VII** **VIII** IX X XI XII

Oczobarwnica większa

Erythromma najas

SIEDLISKO

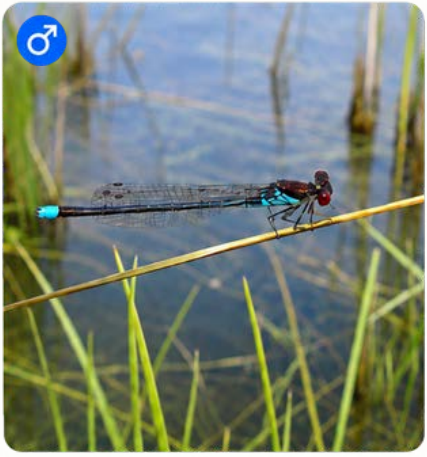
Jeziora, stawy, starorzecza i wolno płynące kanały z rozległymi liśćmi grążeli, grzybieni, osoki aloesowatej oraz rdestnic.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dość masywna jak na drobną ważkę. Samiec ma jakrawoczerwone oczy, czarny tułów i niemal cały czarny odwłok. Niebieskie są przede wszystkim jego nasada oraz dwa końcowe człony, przez co tworzą wyraźne niebieskie końcówki. Jest większa i ciemniejsza od oczobarwnicy mniejszej. Samice mają barwy bardziej stonowane, zwykle zielonkawe lub brunatne.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca. Samce siedzą na pływających liściach, często daleko od brzegu, i odbywają krótkie loty nad wodą.

CIEKAWOSTKI

Pary mogą składać jaja pod powierzchnią wody. Samica schodzi po łodygach, a samiec niekiedy pozostaje z nią w tandemie, czyli nadal jest z nią połączony.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

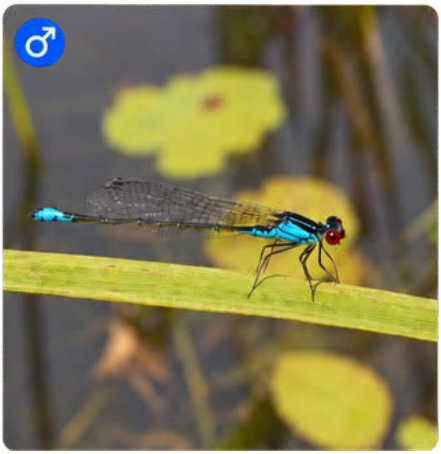
Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i Pszczewskim.

Oczobarwnica mniejsza

Erythromma viridulum

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

SIEDLISKO

Ciepłe, nasłonecznione stawy, jeziora, starorzecza i kanały z gęstymi płatami roślin zanurzonych oraz pływających tuż pod powierzchnią.

JAK ROZPOZNAĆ?

Mała i smukła oczobarwnica. Samiec ma jaskrawoczerwone oczy, ciemny tułów i głównie ciemny odwłok, którego końcowe człony są niebieskie. Na boku ósmego członu widoczny jest charakterystyczny czarny znak. Jest delikatniejsza i mniejsza od oczabarwnicy większej. Samice są mniej kontrastowe, zwykle ciemne z zielonkawymi lub niebieskawymi elementami.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września. Obserwować z brzegu rośliny pływające, na których samce siadają daleko od lądu.

CIEKAWOSTKI

Gatunek ciepłolubny, który w ostatnich dekadach wyraźnie przesuwa zasięg na północ.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII IX** X XI XII

Tężnica wytworna

Ischnura elegans

SIEDLISKO

Niemal wszystkie typy spokojnych wód, także silnie przekształcone: stawy, jeziora, kanały, rowy, żwirownie i zbiorniki miejskie.

JAK ROZPOZNAĆ?

Drobna, bardzo smukła ważka. Samiec ma ciemny odwłok, na którym jaskrawoniebieski ósmy człon tworzy wyraźną „latarenkę" tuż przed końcem ciała. To najprostsza cecha rozpoznawcza. Samice występują w kilku odmianach barwnych – mogą być zielone, brunatne, różowawe albo niebieskie – dlatego ich kolor sam w sobie nie wystarcza do oznaczenia.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września, czasem dłużej. Spotykana na roślinach brzegowych, kamieniach i ścieżkach w pobliżu wody.

CIEKAWOSTKI

Samice występują w kilku trwałych formach barwnych, co nazywa się polimorfizmem. Część z nich ubarwieniem przypomina samce.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

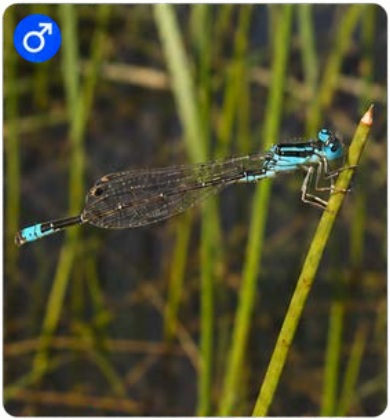
Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

Tężnica mała

Ischnura pumilio

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

CIEKAWOSTKI

Jest pionierem – potrafi zasiedlać nowe, czasowe zbiorniki już w pierwszym sezonie, lecz często znika, gdy brzegi zarosną gęstą roślinnością.

STATUS I OCHRONA

Gatunek nie jest w Polsce objęty ochroną gatunkową. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

SIEDLISKO

Młode, płytkie, słabo zarośnięte zbiorniki: glinianki, koleiny, rowy, wyrobiska, zalane place i płytkie rozlewiska tworzące się w pobliżu miejsc wypływu wód podziemnych.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo mała, smukła ważka. Samiec ma niebieski dziewiąty człon odwłoka, położony bliżej końca ciała niż niebieska „latarenka" u tężnicy wytwornej. Tułów ma na ogół ciemny z zielonkawoniebieskimi bokami. Samice występują w kilku formach barwnych: zielonej, brunatnej i niebieskiej. U obu płci na końcu odwłoka widoczne są czarne znamiona, a jasne elementy odwłoka są mniej rozległe niż u tężnicy wytwornej. Niewielkie rozmiary i układ niebieskich plamek na odwłoku pomagają odróżnić ją od tężnicy wytwornej.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września. Najlepiej szukać na świeżo powstałych, nasłonecznionych wodach z odsłoniętym brzegiem, kamieniach i skąpej roślinności w pobliżu wody.

Okres obserwacji

I II III **IV V VI VII** VIII IX X XI XII

Łunica czerwona

Pyrrhosoma nymphula

SIEDLISKO

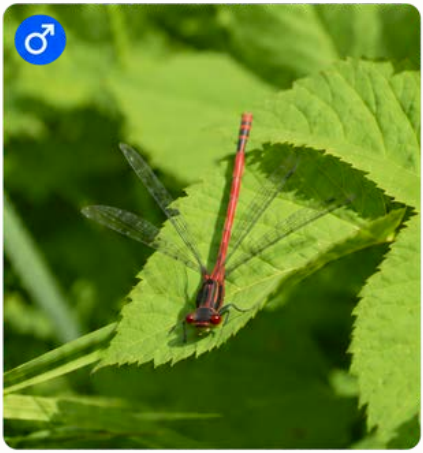
Stawy, rowy, torfianki, wolne odcinki strumieni i śródleśne oczka, zwykle z gęstą roślinnością brzegową i niewielkim zacienieniem.

JAK ROZPOZNAĆ?

Jedna z najłatwiejszych do zauważenia drobnych ważek dzięki czerwieni. Samiec ma czerwony odwłok z czarnymi fragmentami, czarny wierzch tułowia, czarne nogi i czerwone oczy. Samica jest zwykle ciemniejsza, bardziej żółtawa lub brunatnoczerwona. Czarne nogi są ważną cechą – pomagają odróżnić łunicę od innych czerwonych ważek równoskrzydłych spotykanych w Europie.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od kwietnia do lipca. Jest jedną z pierwszych ważek wiosny; często siedzi nisko na turzycach i liściach przy brzegu.

CIEKAWOSTKI

Pojawia się, gdy wiele innych ważek jest jeszcze w stadium larwalnym, dzięki czemu unika części konkurencji nad wodą.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa" i Pszczewskim.

Pióronóg zwykły

Platycnemis pennipes

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Wolno i umiarkowanie płynące rzeki, kanały, starorzecza oraz większe jeziora z roślinnością przybrzeżną i piaszczysto-mulistym dnem.

JAK ROZPOZNAĆ?

Jasna, delikatna ważka o kremowym lub bladoniebieskim ubarwieniu. Najbardziej rzucają się w oczy szerokie, spłaszczone golenie środkowych i tylnych nóg, wyglądające jak małe ‘piórka’. Na jasnym odwłoku biegną podłużne czarne kreski, a oczy są niebieskawe. Samice są bardziej kremowe lub zielonkawe, ale również mają charakterystycznie rozszerzone nogi.

CIEKAWOSTKI

Samce eksponują rozszerzone, jasne golenie podczas zalotów i sporów z innymi samcami.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Często siedzi na szerokich liściach, trawach i nadrzecznych ścieżkach, także kilkadziesiąt metrów od wody.

Ważki różnoskrzydłe

Anisoptera

Ważki różnoskrzydłe mają zwykle masywniejsze ciało i silnie rozwinięty tułów. Tylna para skrzydeł jest wyraźnie szersza u nasady niż przednia. W spoczynku skrzydła pozostają rozłożone na boki.

Ich lot jest szybki, silny i zwinnny. Wiele gatunków długo patroluje zbiorniki lub cieki. Oczy są duże i u większości stykają się na szczycie głowy; wyjątkiem są gadziogłówkowate, u których pozostają rozdzielone.

Zasiedlają różnorodne wody stojące i płynące: jeziora, stawy, starorzecza, torfowiska, rowy, kanały, strumienie i rzeki. Do tej grupy należą m.in. gadziogłówki, szklarniki, husarze, żagnice, miedziopiersie, szklarki, lecichy, ważki, szablaki i zalotki.

Na co zwrócić uwagę?

ciało zwykle masywniejsze

oczy najczęściej stykające się na szczycie głowy

tylne skrzydła szersze u nasady

skrzydła w spoczynku rozłożone na boki

Żagnica południowa

Aeshna affinis

Okres obserwacji

I II III IV V **VI VII VIII IX** X XI XIII

CIEKAWOSTKI

Jako jedna z niewielu żagnic często tworzy tandem – samiec i samica pozostają połączone, i w takiej parze składa jaja.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

SIEDLISKO

Płytkie, ciepłe, często okresowo wysychające rozlewiska, zalane łąki, starorzecza i stawy z luźnym szuwarem.

JAK ROZPOZNAĆ?

Stosunkowo niewielka żagnica o jasnym wyglądzie. Samiec ma bardzo jasne niebieskie oczy i liczne niebieskie plamy na ciemnym odwłoku. Boki tułowia są żółtawe lub zielonkawe, niemal bez szerokich ciemnych pasów – widoczne są głównie cienkie ciemne linie na szwach. Samica jest zwykle żółtobrązowa. Jasny, prawie „czysty" bok tułowia pomaga odróżnić ją od innych żagnic.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września. Najlepiej kontrolować zalane łąki i okresowe rozlewiska; samce często siadają na pionowych łodygach.

Okres obserwacji

I II III IV V VI **VII VIII IX IX X** XI XII

Żagnica sina

Aeshna cyanea

SIEDLISKO

Małe stawy, oczka śródleśne, rowy, starorzecza i zacienione zbiorniki, także ogrodowe i miejskie.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża żagnica o zielono-niebieskim rysunku. Na bokach tułowia ma dwa szerokie, jasnozielone pasy. U samca na końcowych członach odwłoka znajdują się duże niebieskie plamy, które niemal łączą się w ciągłe pola i są dobrze widoczne w locie. Samica jest bardziej zielono-brązowa. Szerokie zielone pasy na tułowiu i duże jasne plamy na końcu odwłoka są najlepszym zestawem cech.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do października. Często patroluje leśne drogi, polany i ogrody, czasem daleko od wody; jest ciekawska i podatna na obserwacje.

CIEKAWOSTKI

Dobrze znosi zacienie i potrafi rozmnażać się w bardzo małych zbiornikach, nawet w ogrodowych oczkach.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

Żagnica wielka

Aeshna grandis

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

SIEDLISKO

Leśne jeziora, stawy, starorzecza i wolno płynące kanały z trzcinami, turzycami i zadrzewionymi brzegami.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo duża żagnica, która z daleka wydaje się prawie jednolicie brązowa. Skrzydła są mocno bursztynowo przydymione i nadają całej ważce ciepły, miodowy odcień. Na bokach odwłoka samca występują niewielkie niebieskie plamki, ale nie dominują one w ubarwieniu. Oczy są brązowozielone. Wyraźnie bursztynowe skrzydła to najłatwiejsza cecha terenowa.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września. Patroluje skraje lasów i brzegi wód; często lata wysoko, ale regularnie siada pionowo na pniach.

CIEKAWOSTKI

Bursztynowe skrzydła nadają jej charakterystyczny, ciepły odcień widoczny nawet w locie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: narażony (VU).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim i Pszczewskim.

Okres obserwacji

I II III IV V VI **VII VIII IX X** XI XII

Żagnica jesienna

Aeshna mixta

SIEDLISKO

Zarastające stawy, starorzecza, rowy, trzcinowiska i płytkie jeziora, często z okresowo obniżającym się poziomem wody.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielka i smukła jak na żagnicę. Samiec ma ciemny odwłok z parami małych, regularnych niebieskich plamek. Na drugim członie odwłoka znajduje się żołty znak w kształcie litery T – jedna z najlepszych cech tego gatunku. Tułów jest brązowawy z jasnymi pasami. Samica ma podobny rysunek, ale plamy są zwykle żółtawe lub zielonkawe zamiast niebieskich.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do października, najliczniej we wrześniu. Lata nad trzcinowiskami, łąkami i leśnymi drogami, często w grupach.

CIEKAWOSTKI

Dojrzewające osobniki mogą tworzyć duże skupienia żerujące z dala od wody, szczególnie podczas ciepłych końców lata.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Krzesińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

Żagnica zielona

Aeshna viridis

Okres obserwacji

I II III IV V VI **VII** **VIII** **IX** X XI XII

SIEDLISKO

Ciepłe, płytkie i dobrze nasłonecznione wody z osoką aloesowatą, zwłaszcza starorzecza, stawy, kanały i zatoki jezior.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża żagnica o bardzo zielonych bokach tułowia. U samca boki tułowia są jasnozielone i prawie pozbawione szerokich ciemnych pasów, a na odwłoku występują niebieskie plamy. Samica ma plamy bardziej zielone. W porównaniu z żagnicą siną jej boki tułowia wyglądają znacznie bardziej jednolicie zielono. Przy obserwacji warto zwrócić uwagę właśnie na ten „czysty" zielony bok.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do września. Najpewniej szukać nad stanowiskami osoki aloesowatej, gdzie samce patrolują tuż nad rozetami roślin.

CIEKAWOSTKI

Samice składają jaja niemal wyłącznie w liściach osoki aloesowatej, dlatego los ważki jest ściśle związany z tą rośliną.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załącznik IV. Europejska Czerwona Lista 2024: bliski zagrożenia (NT).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajrazowym.

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII** IX X XI XII

Husarz władca

Anax imperator

SIEDLISKO

Stawy, jeziora, starorzecza, żwirownie i zbiorniki miejskie z otwartą wodą oraz pasami roślinności brzegowej.

JAK ROZPOZNAĆ?

Jeden z największych krajowych gatunków ważek. Samiec ma jasnozielony tułów i intensywnie niebieski odwłok, po którego grzbiecie biegnie pojedyncza szeroka czarna linia. Oczy są duże, zielononiebieskie. Samica jest bardziej zielona lub niebieskozielona, z ciemnym rysunkiem na odwłoku. Duży rozmiar i połączenie zielonego tułowia z niebieskim odwłokiem są bardzo charakterystyczne.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia, czasem do września. Samce bez przerwy patrolują brzeg i środek zbiornika, rzadko siadając.

CIEKAWOSTKI

Silnie terytorialny; potrafi przeganiać inne duże ważki, a nawet polować na mniejsze gatunki w locie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Husarz ciemny

Anax parthenope

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII IX** X XI XII

SIEDLISKO

Duże, ciepłe jeziora, stawy, żwirownie i zbiorniki zaporowe z pasem trzcin oraz rozległą otwartą wodą.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża, mocno zbudowana ważka. Tułów jest brązowy lub oliwkowobrązowy, a odwłok w większości ciemny. Najbardziej rzuca się w oczy intensywnie niebieskie "siodło" na drugim i trzecim członie odwłoka, wyraźnie odcinające się od reszty ciała. Oczy są zielononiebieskie. W przeciwieństwie do husarza władcy samiec nie ma całego odwłoka jaskrawoniebieskiego.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września. Najłatwiej obserwować patrolujące samce nad otwartą wodą i wzdłuż trzcinowisk.

CIEKAWOSTKI

Pary często latają i składają jaja w tandemie, czyli pozostają połączone ze sobą. Odróżnia to ten gatunek od husarza władcy, u którego samica zwykle składa jaja samotnie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i Pszczewskim.

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XI XII

Żagniczka wiosenna

Brachytron pratense

SIEDLISKO

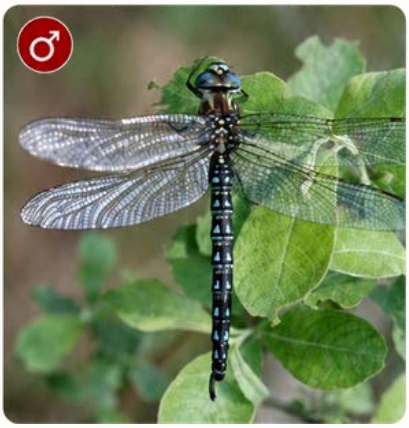
Płytkie, zarastające jeziora, starorzecza, stawy i bagna z szerokim pasem trzcin, turzyc oraz martwych łodyg.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielka, krępa żagnica o wyraźnie owłosionym tułowiu – u świeżych osobników włoski są dobrze widoczne nawet bez dużego powiększenia. Samiec ma ciemny odwłok z niebieskimi plamami, a samica z plamami żółtawymi lub zielonkawymi. Na bokach tułowia biegną szerokie jasne pasy. Łącznie: mały rozmiar, krępa sylwetka i owłosienie odróżniają ją od większych żagnic.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od końca kwietnia do czerwca.
To najwcześniejsza krajowa żagnica; samce patrolują nisko wzdłuż krawędzi trzcinowisk.

CIEKAWOSTKI

Gęste owłosienie tułowia jest szczególnie dobrze widoczne u świeżych osobników i pomaga odróżnić ją od młodych żagnic.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej.
Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

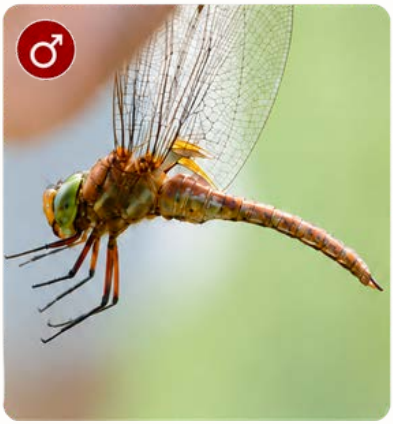
Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim i Pszczewskim.

Żagnica ruda

Isoaeschna isoceles

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XI XII

SIEDLISKO

Ciepłe, płytkie i silnie zarośnięte stawy, starorzecza, jeziora oraz bagna, często z osoką aloesowatą i szerokim pasem szuwaru.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża ważka o wyjątkowo jednolitym rdzawobrązowym ubarwieniu. Oczy są jaskrawozielone, skrzydła przejrzyste, a u nasady tylnych skrzydeł widać bursztynową plamę. Na drugim członie odwłoka znajduje się wyraźny żółty trójkąt. Połączenie zielonych oczu, rudobrązowego ciała i żółtego trójkąta jest bardzo charakterystyczne i zwykle pozwala rozpoznać gatunek bez porównywania drobnych cech.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca, wyjątkowo w sierpniu. Patroluje skraje trzcinowisk i ciepłe zatoki, ale często odpoczywa na roślinach.

CIEKAWOSTKI

Nowsze badania wydzielają ją do osobnego rodzaju *Isoaeschna*; w starszej literaturze występuje jako *Aeshna isoceles*.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, Pszczewskim i „Ujście Warty".

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII** VIII IX X XI XII

Gadziogłówka pospolita

Gomphus vulgatissimus

SIEDLISKO

Średnie i duże rzeki oraz mniejsze cieki o piaszczystym lub mulistym dnie, umiarkowanym nurcie i miejscami naturalnych brzegach.

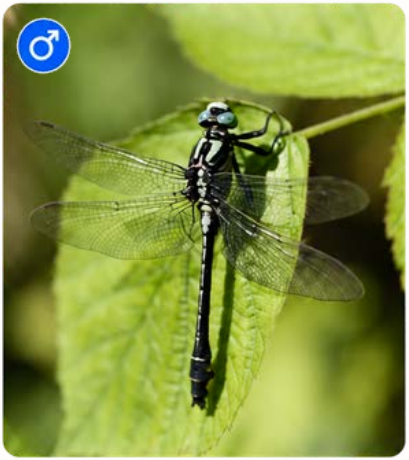
JAK ROZPOZNAĆ?

Średniej wielkości ważka o żółto-czarnym rysunku. Na tułowiu dominują szerokie czarne pasy, a nogi są prawie całe czarne – to ważna cecha odróżniająca ją od gadziogłówki żółtonogiej. Oczy są szeroko rozstawione i nie stykają się na czubku głowy.

U samca końcowa część odwłoka jest wyraźnie rozszerzona, przez co przypomina małą buławkę.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca. Świeżo przeobrażone osobniiki odpoczywają na drogach, pniach i skrajach lasu; dojrzałe wracają nad rzekę.

CIEKAWOSTKI

Dorosłe często odlatują daleko od wody na okres dojrzewania, dlatego łatwiej je znaleźć na nadrzecznych polanach niż nad samym nurtem.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, „Łuk Mużakowa" i Pszczewskim.

Gadziogłówka żółtonoga

Stylurus flavipes

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Duże nizinne rzeki o szerokim korycie, piaszczystym lub drobnoziarnistym dnie i strefach spokojniejszego nurtu.

JAK ROZPOZNAĆ?

Smukła żółto-czarna gadziogłówka. Najłatwiej zwrócić uwagę na nogi: są w dużej części żółte, a nie niemal całe czarne jak u gadziogłówki pospolitej. Odwłok jest dość długi i smukły, z lekkim rozszerzeniem przy końcu. Oczy są szeroko rozstawione i nie stykają się ze sobą – to typowa cecha tej grupy ważek.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do sierpnia. Szukać na piaszczystych brzegach, ostrogach, wałach, nadrzecznych łąkach i krzewach w dolinach dużych rzek.

CIEKAWOSTKI

W nowszej systematyce gatunek nosi nazwę *Stylurus flavipes*. Jego larwy mogą żyć w korycie wielkich rzek, gdzie trudno je wykryć.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona częściowa.
Dyrektywa Siedliskowa: załącznik IV.
Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Krzesińskim Parku Krajobrazowym.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

Trzepla zielona

Ophiogomphus cecilia

SIEDLISKO

Czyste, naturalne lub półnaturalne rzeki od małych po duże, z piaszczysto-żwirowym dnem, zróżnicowanym nurtem i nasłonecznionymi brzegami.

JAK ROZPOZNAĆ?

Łatwa do zapamiętania dzięki jaskrawozielonemu tułowiowi i zielonym oczom. Odwłok jest żółto-czarny, z regularnym kontrastowym rysunkiem, a u samca lekko rozszerza się przy końcu. Oczy są wyraźnie zielone. Połączenie żywozielonego tułowia z czarno-żółtym odwłokiem jest najlepszą cechą terenową i odróżnia trzeple od innych krajowych gadziogłówkowatych.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września, najliczniej w lipcu. Szukać na piaszczystych drogach, łachach, nadrzecznych łąkach i skrajach lasu.

CIEKAWOSTKI

Dojrzałe osobniki dużo czasu spędzają poza wodą. Obecność wylinek, czyli pustych oskórków po przeobrażeniu larw, na brzegu jest najlepszym dowodem rozrodu w danej rzece.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załączniki II i IV. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i „Łuk Mużakowa”.

Smaglec ogonokleszcz

Onychogomphus forcipatus

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Czyste rzeki i większe strumienie o szybkim nurcie, kamienistym, żwirowym lub piaszczystym dnie i dobrze nasłonecznionych brzegach.

JAK ROZPOZNAĆ?

Średniej wielkości żółto-czarna ważka rzeczna. Samiec jest bardzo charakterystyczny: na końcu odwłoka ma duże, ciemne wyrostki przypominające szczypce lub kleszcze, widoczne nawet bez dużego zbliżenia. Tułów ma szerokie żółte pasy, a odwłok naprzemiennie jasne i ciemne pola. U samicy brak ogromnych „kleszczy", ale pozostaje typowy żółto-czarny rysunek.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do sierpnia, lokalnie od końca maja. Najczęściej siada na kamieniach, żwirze, piasku i niskiej roślinności przy rzece.

CIEKAWOSTKI

Samce chętnie wygrzewają się na nagrzanych kamieniach, skąd wykonują krótkie loty patrolowe nad nurtem.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI VII VIII** IX X XI XII

Szklarnik leśny

Cordulegaster boltonii

SIEDLISKO

Czyste, chłodne źródła, strumienie i małe rzeki leśne o piaszczystym dnie, niewielkiej głębokości i stałym przepływie.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo duża i masywna ważka, czarna z regularnymi żółtymi pasami tworzącymi na odwłoku wyraźne pierścienie. Oczy są intensywnie zielone i na czubku głowy stykają się tylko w jednym punkcie. Samica ma długi, widoczny na końcu odwłoka narząd do składania jaj, przez co jej sylwetka wydaje się jeszcze bardziej wydłużona. W locie przypomina dużą żółto-czarną ‘rakietę’.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do sierpnia. Samce patrolują nisko nad wąskimi strumieniami, często wielokrotnie przelatując ten sam odcinek.

CIEKAWOSTKI

Samica składa jaja pionowo, rytmicznie zanurzając pokładełko – narząd służący do składania jaj – w piaszczystym dnie płytkiego strumienia.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona częściowa.
Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa” i Pszczewskim.

Szklarka zielona

Cordulia aenea

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XII

SIEDLISKO

Jeziora, stawy, torfianki i starorzecza, zwłaszcza z zadrzewionymi brzegami, pasem roślinności oraz spokojnymi zatokami.

JAK ROZPOZNAĆ?

Metalicznie zielonobrązowa ważka z bardzo dużymi, jaskrawozielonymi oczami. Odwłok jest ciemny, bez szeregu żółtych plam po bokach, a jego koniec jest lekko rozszerzony, niemal maczugowaty. W słońcu całe ciało mocno połyskuje. Najprościej odróżnić ją od miedziopiersi, zwracając uwagę na brak wyraźnych żółtych plam na bokach odwłoka.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od kwietnia do lipca. Samce patrolują brzegi nisko nad wodą; świeże osobniki często wygrzewają się na leśnych polanach.

CIEKAWOSTKI

Wylinki, czyli puste oskórki pozostawione po przeobrażeniu larwy w dorosłą ważkę, można znaleźć na pniach, turzycach i trzcinach. Często są łatwiejsze do wykrycia niż szybko latające osobniki dorosłe.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużkowa" i Pszczewskim.

Okres obserwacji

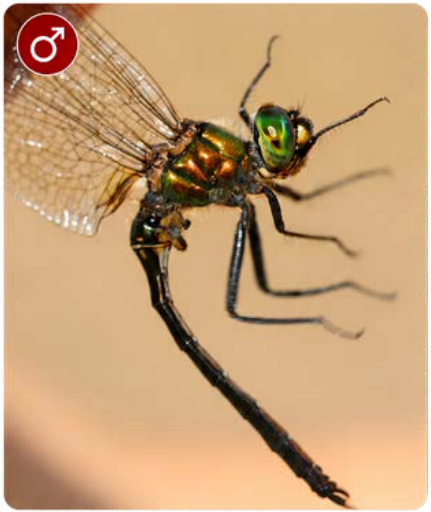
I II III IV V **V VI VII VIII** X XI XII

Miedziopierś metaliczna

Somatochlora metallica

SIEDLISKO

Leśne jeziora, stawy, starorzecza, torfianki i wolne rzeki z zacienionymi brzegami, korzeniami drzew i osłoniętymi zatokami.

JAK ROZPOZNAĆ?

Średniej wielkości ważka o silnym metalicznym połysku: ciało jest zielone, miedziane lub brązowozielone, a oczy jaskrawozielone. Po bokach odwłoka mogą być widoczne niewielkie żółte plamy. Samica ma od spodu końca odwłoka wyraźnie odstającą płytkę służącą do składania jaj. Metaliczna barwa i zielone oczy od razu wskazują na grupę miedziopiersi.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Samce patrolują zacienione brzegi i zatoki, często nisko nad wodą, rzadko siadając.

CIEKAWOSTKI

Samica potrafi składać jaja w wilgotnym mule ponad aktualną linią wody; jaja rozwijają się po ponownym zalaniu.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: narażony (VU).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Miedziopierś żółtoplama

Somatochlora flavomaculata

Okres obserwacji

I II III IV V **V VI VII VIII** X XI XII

CIEKAWOSTKI

Samce patrolują rozległe mokradła szerokimi pętlami, przez co mogą być trudne do podejścia i fotografowania.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Pszczewskim Parku Krajobrazowym.

SIEDLISKO

Rozległe turzycowiska, bagna, zarastające starorzecza, podmokłe łąki i płytkie zbiorniki o mozaice wody i roślinności.

JAK ROZPOZNAĆ?

Metalicznie zielona ważka z jaskrawozielonymi oczami. Najważniejszą cechą jest szereg dużych żółtych plam po bokach odwłoka – są znacznie większe i liczniejsze niż u międziopiersi metalicznej. U starszych osobników plamy mogą ciemnieć, ale zwykle nadal tworzą czytelny boczny szereg. Z góry ciało wygląda głównie zielono, dlatego warto obserwować także jego boki.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Częściej spotykana nad turzycowiskami i wilgotnymi łąkami niż nad otwartą taflą wody.

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** VII VIII IX X XI XII

Przeniela dwuplama

Epitheca bimaculata

SIEDLISKO

Duże, ciepłe jeziora i stawy o mulistym dnie, szerokiej strefie szuwarowej i zwykle zalesionym otoczeniu.

JAK ROZPOZNAĆ?

Duża, mocna ważka o żółto-czarnym ubarwieniu i zielonkawych oczach. Na nasadach tylnych skrzydeł ma po dużej ciemnej plamie – to jedna z najbardziej widocznych cech. Odwłok jest żółty, ale wzdłuż jego grzbietu biegnie szeroki czarny pas, przez co całość wygląda mocno kontrastowo. W locie często sprawia wrażenie większej i ciemniejszej niż typowe ważkowate.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Krótko, głównie w maju i czerwcu. Najlepiej obserwować wyloty nad dużymi jeziorami; dorosłe latają daleko nad wodą i wysoko nad koronami drzew.

CIEKAWOSTKI

Przeobrażenie bywa masowe i synchroniczne. Setki wylinek mogą pojawić się w krótkim czasie na trzcinach i pniach przy brzegu.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Łagowsko-Sulęcińskim Parku Krajobrazowym; obecność potwierdzono na podstawie wylinek.

Ważka czteroplama

Libellula quadrimaculata

Okres obserwacji

I II III **IV V VI VII VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Stawy, jeziora, torfianki, bagna i wolne rowy z roślinnością przybrzeżną, szczególnie w krajobrazie leśnym i torfowiskowym.

JAK ROZPOZNAĆ?

Brązowa, dość masywna ważka z łatwym do zapamiętania wzorem skrzydeł. Na każdym skrzydle znajduje się ciemne znamię przy przedniej krawdzi oraz dodatkowa ciemna plama mniej więcej w połowie długości skrzydła – właśnie te cztery dodatkowe plamy dały gatunkowi nazwę. U nasady tylnych skrzydeł widać jeszcze ciemne pola. Obie płcie są podobnie brązowe.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od kwietnia do sierpnia. Samce siadają na wystających łodygach i patrolują niewielkie terytoria przy brzegu.

CIEKAWOSTKI

W niektórych latach podejmuje masowe wędrówki, tworząc roje liczące tysiące osobników.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Okres obserwacji

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Ważka płaskobrzucha

Libellula depressa

SIEDLISKO

Płytkie, ciepłe i często młode zbiorniki: glinianki, żwirownie, stawy, oczka ogrodowe i rowy z odsłoniętym brzegiem.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo charakterystyczna dzięki niezwykle szerokiemu, spłaszczonemu odwłokowi. U dojrzałego samca jest on pokryty jasnoniebieskim, woskowym nalotem, natomiast samica i młode osobniki są żółtobrązowe. U nasady wszystkich czterech skrzydeł występują duże ciemne plamy. Szeroki, ‘łopatkowaty’ odwłok sprawia, że nawet z większej odległości gatunek wygląda krępo i płasko.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od kwietnia do sierpnia. Samce często wybierają pojedynczą gałąź lub tyczkę jako stały punkt obserwacyjny.

CIEKAWOSTKI

Jest typowym pionierem nowych oczek wodnych i może pojawić się już kilka dni po ich napełnieniu.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa”, Pszczewskim i „Ujście Warty”.

Ważka ruda

Libellula fulva

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XI XII

SIEDLISKO

Starorzecza, wolne rzeki, kanały, jeziora istawy z bujną roślinnością brzegową, często w dolinach rzecznych.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec ma niebiesko oprószony odwłok, ale jego sam koniec pozostaje czarny. Tułów jest brązowy. Młode samce i samice są intensywnie pomarańczowe lub rude, dzięki czemu wyglądają zupełnie inaczej niż dojrzały samiec. U nasady tylnych skrzydeł znajduje się ciemna plama. Przy oznaczaniu warto pamiętać, że kolor odwłoka silnie zmienia się z wiekiem.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca. Siada na trzcinach, turzycach i krzewach wzdłuż spokojnych brzegów oraz kanałów.

CIEKAWOSTKI

Młode samce są rude jak samice. Niebieski, woskowy nalot pojawia się stopniowo wraz z dojrzewaniem.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Okres obserwacji

I II III IV V **V VI VII VIII** X XI XII

Lecicha pospolita

Orthetrum cancellatum

SIEDLISKO

Duże i małe nasłonecznione wody stojące: jeziora, stawy, żwirownie, glinianki i zbiorniki zaporowe, często z odsłoniętym brzegiem.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dość duża lecicha o mocnej sylwetce. Samiec ma niebiesko oprószony odwłok, ale jego ostatnie człony są wyraźnie czarne; tułów pozostaje brązowy, nie niebieski. Samica jest żołtawa lub ochrowa i ma dwie ciemne podłużne linie na odwłoku. U samca połączenie niebieskiego środka odwłoka, czarnego końca i brązowego tułowia jest bardzo charakterystyczne.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Samce siadają na ziemi, kamieniach, pomostach i niskich roślinach, skąd patrolują brzeg.

CIEKAWOSTKI

Chętnie zasiedla świeżo powstałe żwirownie i zbiorniki rekreacyjne, o ile pozostają fragmenty niezabudowanego brzegu.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Lecicha białoznaczna

Orthetrum albistylum

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Ciepłe, nasłonecznione stawy, żwirownie i płytkie jeziora z odsłoniętymi brzegami, piaskiem, żwirem i skąpą roślinnością.

JAK ROZPOZNAĆ?

Średniej wielkości lecicha. Dojrzały samiec ma niebieski, woskowy nalot na odwłoku, ciemny jego koniec oraz kontrastowo białe wyrostki na samym końcu
ciała. Te białe 'końcówki' są najważniejszą cechą. Samica jest żółtobrązowa z ciemnym podłużnym rysunkiem na odwłoku. Sylwetką przypomina lecichę pospolitą, ale białe przydatki samca dobrze ją odróżniają

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Siada na nagiej ziemi, kamieniach i niskich łodygach, często wracając na ten sam punkt obserwacyjny.

CIEKAWOSTKI

Białe wyrostki na końcu odwłoka samca są widoczne nawet w locie i stanowią jego najlepszą cechę rozpoznawczą

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Krzesińskim i „Łuk Mużakowa".

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII IX** X XI XII

Lecicha mała

Orthtrum coerulescens

SIEDLISKO

Płytkie, wolno płynące rowy, strumienie oraz miejsca wypływu i sączenia się wód podziemnych, z ciepłą wodą, drobnym osadem i luźną roślinnością.

JAK ROZPOZNAĆ?

Stosunkowo mała i smukła lecicha. Samiec ma niebiesko oprószony odwłok, ale tułów pozostaje brązowawy i ma jasne podłużne pasy. Znamię na skrzydle jest żółtawe lub jasnobrązowe. Samica jest żółtobrązowa z ciemniejszym rysunkiem. W porównaniu z lecichą południową samiec nie jest cały jasnoniebieski – brązowy tułów pozostaje dobrze widoczny.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września, czasem do października. Szukać przy nasłonecznionych rowach, strumieniach i miejscach wypływu wody z gruntu, gdzie siada na ziemi i niskich roślinach.

CIEKAWOSTKI

W przeciwieństwie do większości lecich często wybiera niewielkie wody płynące i młaki, a nie duże stawy.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa" i Pszczewskim.

Lecicha południowa

Orthetrum brunneum

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII** IX X XI XII

SIEDLISKO

Bardzo ciepłe, płytkie rowy, strumienie, wyrobiska i młode zbiorniki z odsłoniętym mineralnym dnem oraz skąpą roślinnością.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec jest niemal jednolicie jasnoniebieski: niebieski woskowy nalot pokrywa odwłok, tułów, a nawet czoło, dlatego wygląda znacznie jaśniej od innych lecich. Samica i młody samiec są piaskowożółte lub ochrowe z cienką ciemną linią wzdłuż odwłoka. Najlepszą cechą dojrzałego samca jest właśnie prawie całkowicie niebieskie ciało.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do sierpnia. Najłatwiej znaleźć na nagich, nasłonecznionych brzegach, gdzie samce siadają bezpośrednio na ziemi.

CIEKAWOSTKI

Jest jednym z najbardziej ciepłolubnych krajowych gatunków i szybko kolonizuje nowe wyrobiska oraz rowy.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: „Łuk Mużakowa" i „Ujście Warty".

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII** VIII IX X XI XII

Zalotka większa

Leucorrhinia pectoralis

SIEDLISKO

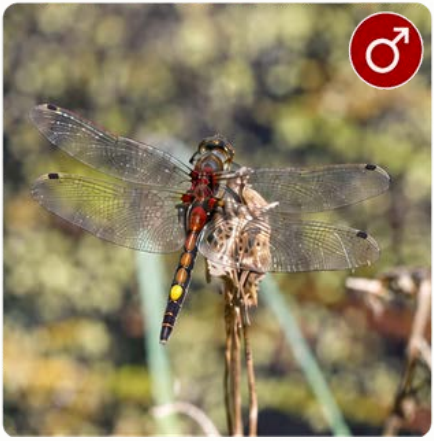
Płytkie, dobrze nasłonecznione stawy, torfianki, starorzecza i zatoki jezior z mozaiką otwartej wody, turzyc i roślin zanurzonych.

JAK ROZPOZNAĆ?

Ciemna zalotka z białą twarzą. Samiec ma na odwłoku czerwone lub ciemnoczerwone plamy, ale na siódmym członie znajduje się jedna bardzo duża, jaskrawożółta plama – wygląda jak świecąca –"latarnia" i jest widoczna z kilku metrów. Samica ma plamy bardziej żółtawe. Ten pojedynczy duży żółty znak jest najpewniejszą cechą rozpoznawczą gatunku.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca, najliczniej w czerwcu. Samce przysiadają na pojedynczych łodygach nad płytką wodą.

CIEKAWOSTKI

Żółta plama na siódmym członie działa jak „latarnia" i jest widoczna z kilku metrów.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załączniki II i IV. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i „Łuk Mużakowa".

Zalotka białoczelna

Leucorrhinia albifrons

Okres obserwacji

I II III IV **V** **VI** **VII** VIII IX X XI XII

CIEKAWOSTKI

Białe wyrostki na końcu odwłoka samca są szczególnie dobrze widoczne z tyłu i pomagają odróżnić ten gatunek od innych zalotek.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załącznik IV. Europejska Czerwona Lista 2024: bliski zagrożenia (NT).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Krzesińskim, „Łuk Mużakowa" i Pszczewskim.

SIEDLISKO

Czyste, zwykle kwaśne lub umiarkowanie żyzne jeziora i torfianki z piaszczystym dnem, roślinnością zanurzoną i szeroką strefą szuwarową.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielka zalotka z białą twarzą. Dojrzały samiec ma szaroniebieski nalot głównie na nasadowej części odwłoka, białe wyrostki na jego końcu i ciemne znamiona skrzydłowe. Samica jest ciemna z jasnymi plamami. W porównaniu z zalotką spłaszczoną odwłok jest wyraźnie mniej rozszerzony, a znamię skrzydłowe samca pozostaje ciemne, nie białe.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca. Samce siadają na wystających łodygach nad wodą i wykonują krótkie patrole wzdłuż brzegu.

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII** VIII IX X XI XII

Zalotka spłaszczona

Leucorrhinia caudalis

SIEDLISKO

Czyste, ciepłe jeziora, starorzecza i stawy z rozległą roślinnością zanurzoną oraz pływającą, często wśród lasów.

JAK ROZPOZNAĆ?

Zalotka z białą twarzą i bardzo charakterystyczną sylwetką samca. Szaroniebieski nalot pokrywa głównie przednią część odwłoka, natomiast człony 6-9 są mocno rozszerzone, dając mu wyraźnie maczugowaty kształt. Wyrostki na końcu odwłoka są białe, a u dojrzałego samca znamie skrzydłowe jest z wierzchu białe. Samica jest ciemniejsza, ale również ma rozszerzony odwłok.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do lipca. Najlepiej obserwować z brzegu lub pomostu płaty roślin pływających, na których siadają samce.

CIEKAWOSTKI

Rozszerzony koniec odwłoka nadaje samcowi nietypową, „łopatkowatą" sylwetkę widoczną podczas siadania.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: ochrona ścisła. Dyrektywa Siedliskowa: załącznik IV. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim i Łagowsko-Sulęcińskim.

Szablak czarny

Sympetrum danae

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** **X** XI XII

CIEKAWOSTKI

Czarne ubarwienie pozwala szybko nagrzewać ciało w chłodnych siedliskach północnych i torfowiskowych.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: zagrożony (EN).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Łagowsko-Sulęcińskim i Pszczewskim.

SIEDLISKO

Torfowiska, kwaśne oczka, płytkie brunatne jeziora torfowiskowe, turzycowiska i chłodne makradła z ubogą w składniki odżywcze wodą.

JAK ROZPOZNAĆ?

Niewielki szablak o bardzo ciemnym wyglądzie. Dojrzały samiec staje się niemal całkowicie czarny, jedynie na tułowiu mogą pozostawać niewielkie żółte plamki. Samica jest żółtobrązowa, ale boki i spód odwłoka są mocno zaczernione, dlatego także wygląda ciemno. W terenie czarny samiec jest wyjątkowy wśród naszych szablaków i zwykle łatwy do rozpoznania.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do października, najliczniej późnym latem. Szukać na torfowiskach, wrzosowiskach i wilgotnych polanach.

Okres obserwacji

I II III IV V VI **VII** **VIII** **IX** X XI XII

Szablak przepasany

Sympetrum pedemontanum

SIEDLISKO

Płytkie, nasłonecznione rowy, kanały, rozlewiska i wolne odcinki rzek z turzycami, sitem i odsłoniętymi fragmentami brzegu.

JAK ROZPOZNAĆ?

Bardzo charakterystyczny szablak: przez każde z czterech skrzydeł biegnie szeroka ciemnobrązowa poprzeczna przepaska, widoczna nawet w locie. Dojrzały samiec ma czerwony odwłok, samica i młode osobniki są bardziej żółte lub ochrowe. Żaden inny krajowy szablak nie ma tak wyraźnych ciemnych pasów na wszystkich skrzydłach, dlatego pomyłka jest mało prawdopodobna.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do września. Siada nisko na turzycach i łodygach przy płytkich wodach, często w małych koloniach.

CIEKAWOSTKI

Ciemne przepaski skrzydeł mogą pełnić rolę sygnału podczas kontaktów między osobnikami i są widoczne z dużej odległości.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: bliski zagrożenia (NT).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Krzesińskim Parku Krajobrazowym.

Szablak krwisty

Sympetrum sanguineum

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

SIEDLISKO

Płytkie, ciepłe stawy, starorzecza, rowy i rozlewiska z gęstymi turzycami i trzcinami, często okresowo wysychające.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec ma intensywnie kwiststoczerwony odwłok, który jest wyraźnie rozszerzony ku końcowi. Nogi są całkowicie czarne – bez jasnych podłużnych pasków – i to jedna z najlepszych cech rozpoznawczych. Samica jest żółtobrązowa, również z czarnymi nogami. W porównaniu z szablakiem zwyczajnym i późnym sylwetka samca jest bardziej ‘maczugowata’.

CIEKAWOSTKI

Jaja są często zrzucane na wilgotną ziemię lub suchą strefę zbiornika i czekają na ponowne zalanie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września. Odpoczywa na nasłonecznionych łodygach, krzewach i ścieżkach w pobliżu płytkich wód.

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony we wszystkich siedmiu lubuskich parkach krajobrazowych, w odpowiednich dla niego siedliskach.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

Szablak żółty

Sympetrum flaveolum

SIEDLISKO

Płytkie, okresowe rozlewiska, zalane łąki, turzycowiska i obrzeża jezior o silnie zmiennym poziomie wody.

JAK ROZPOZNAĆ?

Średniej wielkości szablak z bardzo wyraźnymi żółtymi lub bursztynowymi plamami u nasady skrzydeł, szczególnie dużymi na tylnych skrzydłach. U dojrzałego samca odwłok jest czerwony, u samicy żółtobrązowy. Żołte pola na skrzydłach mogą być widoczne nawet podczas lotu i są najważniejszą cechą odróżniającą go od innych czerwonych szablaków.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do września, ale liczebność bardzo zmienna między latami. Najlepiej szukać na świeżo zalanych łąkach i rozlewiskach.

CIEKAWOSTKI

Dawniej tworzył w Europie ogromne naloty; obecnie w wielu regionach gwałtownie zanika wraz z utratą sezonowych mokradeł.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: zagrożony (EN).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim i Pszczewskim.

Szablak wędrowny

Sympetrum fonscolombii

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VIII VIII IX X** XI XII

CIEKAWOSTKI

Jest silnym migrantem. Kolejne fale osobników mogą docierać do Polski z południa i w ciepłych latach wydawać miejscowe pokolenie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w Parku Krajobrazowym „Łuk Mużakowa".

SIEDLISKO

Ciepłe, płytkie i otwarte zbiorniki, zalane pola, żwirownie, glinanki i okresowe rozlewiska, często świeżo powstałe.

JAK ROZPOZNAĆ?

Samiec jest jaskrawoczerwony, a na skrzydłach widać liczne czerwonawe żyłki. Znamię skrzydłowe jest jasne, kremowe lub żółtawe i wyraźnie obwiedzione czernią. Dolna część oczu ma niebieskawoszary odcień. Samice są żółtobrązowe, ale zachowują jasne znamiona i dwubarwne oczy. Zestaw: jasne znamię, czerwone żyłki i niebieskawy dół oczu jest bardzo pomocny.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Najczęściej od maja do października; pojawy są nieregularne. Kontrolować młode zbiorniki po napływach ciepłego powietrza z południa.

Okres obserwacji

I II III IV V **VI** **VII** **VIII** **IX** X XI XII

Szablak późny

Sympetrum striolatum

SIEDLISKO

Różne ciepłe wody stojące i wolno płynące: stawy, żwirownie, kanały, rowy i zbiorniki miejskie, często o otwartych brzegach.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec jest czerwony, ale nie tak jednolicie jak szablak krwisty. Nogi są ciemne z wyraźnymi jasnymi podłużnymi paskami, a na bokach tułowia widoczne są dwie jaśniejsze plamy. Czarna linia na czole kończy się przy oczach i nie schodzi wyraźnie w dół ich boków. Ta ostatnia cecha pomaga odróżnić go od bardzo podobnego szablaka zwyczajnego.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od czerwca do listopada, czasem do pierwszych silnych mrozów. Często wygrzewa się na drogach, drewnie i kamieniach.

CIEKAWOSTKI

To jeden z najpóźniej latających krajowych gatunków; w ciepłe jesienie może być aktywny jeszcze w listopadzie.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim i Pszczewskim.

Szablak zwyczajny

Sympetrum vulgatum

Okres obserwacji

I II III IV V VI **VII VIII IX X** XI XII

CIEKAWOSTKI

Bardzo podobny do szablaka późnego. Najważniejsze są czarne „wąsy" na twarzy; przy trudnych osobnikach pewne oznaczenie może wymagać także oceny kształtu wyrostków na końcu odwłoka i innych cech budowy.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: narażony (VU).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gryżyńskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

SIEDLISKO

Stawy, jeziora, rowy, starorzecza, torfianki i płytkie mokradła z roślinnością przybrzeżną, zarówno otwarte, jak i częściowo zadrzewione.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec jest czerwony, samica żółtobrązowa. Nogi mają jasne podłużne paski, podobnie jak u szablaka późnego. Kluczowa cecha znajduje się na twarzy: czarny rysunek na czole wyraźnie schodzi w dół po bokach oczu, tworząc charakterystyczne "wąsy". W terenie warto właśnie od twarzy zacząć rozróżnianie tych dwóch bardzo podobnych gatunków.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od lipca do października. Spotykany nad wodą, na łąkach, leśnych drogach i nasłonecznionych skrajach.

Okres obserwacji

I II III IV **V VI VII VIII IX** X XI XII

Szafranka czerwona

Crocothemis erythraea

SIEDLISKO

Ciepłe, nasłonecznione stawy, żwirownie, jeziora i kanały z otwartą wodą, płytkimi zatokami i nagrzanymi brzegami.

JAK ROZPOZNAĆ?

Dojrzały samiec jest niemal cały szkarłatnoczerwony: czerwone są odwłok, tułów, nogi, twarz i znamiona skrzydłowe. Odwłok jest szeroki, spłaszczony i zwęża się ku końcowi, co nadaje mu mocną sylwetkę. Samica jest żółtobrązowa lub oliwkowa, również o szerokim odwłoku. Jednolicie czerwony samiec bardzo wyraźnie odcina się od innych ważkowatych.

KIEDY I GDZIE SZUKAĆ?

Od maja do września. Samce siadają na odsłoniętych gałązkach, kamieniach i ziemi, często z opuszczonymi skrzydłami.

CIEKAWOSTKI

Gatunek śródziemnomorski, który w ostatnich dekadach stał się stałym elementem fauny znacznej części Polski.

STATUS I OCHRONA

W Polsce: brak ochrony gatunkowej. Europejska Czerwona Lista 2024: najmniejszej troski (LC).

GDZIE W PARKACH KRAJOBRAZOWYCH?

Gatunek stwierdzony w parkach: Gorzowskim, Krzesińskim, Łagowsko-Sulęcińskim, „Łuk Mużakowa", Pszczewskim i „Ujście Warty".

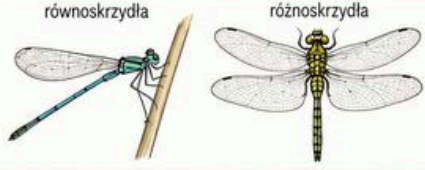
Jak odróżniać podobne ważki?

NA CO PATRZEĆ W PIERWSZEJ KOLEJNOŚCI

Wiele gatunków jest do siebie podobnych, zwłaszcza samice i młode osobniki. Nie oznaczaj ważki tylko na podstawie barwy – porównaj kilka cech jednocześnie.

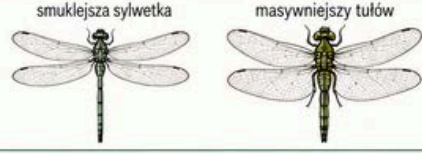
1 USTAL GRUPĘ

Sprawdź ułożenie skrzydeł, budowę ciała i położenie oczu. Pamiętaj o wyjątkach: pałątkowate często trzymają skrzydła półotwarte, a gadziogłówkowate mają oczy rozdzielone.

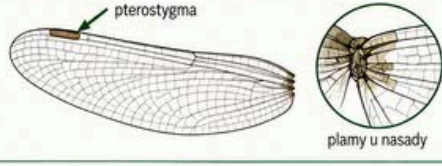
2 OCEŃ SYLWETKĘ

Porównaj wielkość, masywność tułowia, proporcje odwłoka i sposób siadania. Sam kształt nie zawsze wystarcza.

3 OBEJRZYJ SKRZYDŁA

Zwróć uwagę na ich kształt, plamy u nasady, przyciemnienia i pterostygmę — ciemną komórkę przy przednim brzegu skrzydła.

4 NIE UFAJ SAMEJ BARWIE

Ubarwienie zależy od gatunku, płci, wieku i dojrzałości. Młode osobniki często wyglądają inaczej niż dojrzałe.

5 DODAJ SIEDLISKO I TERMIN

Rodzaj wody, roślinność i pora roku pomagają zawęzić wybór, lecz nie zastępują cech budowy.

NAJWAŻNIEJSZA ZASADA

Najpewniejsze oznaczenie daje zestaw cech. Jeśli możesz, sfotografuj całe ciało, skrzydła, bok tułowia i koniec odwłoka.

Najczęstsze pomyłki w terenie

Podobna barwa nie oznacza bliskiego pokrewieństwa. Najpierw porównaj budowę i rysunek ciała; siedlisko oraz porę roku traktuj jako dodatkowe wskazówki.

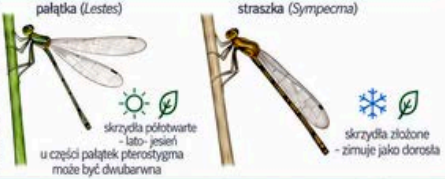
1 ŚWITEZIANKA BŁYSZCZĄCA CZY DZIEWICA?

U samców błyszczącej ciemny jest szeroki pas pośrodku skrzydeł; jego nasada i wierzchołek pozostają przejrzyste. U samców dziewicy skrzydła są ciemne niemal na całej powierzchni.

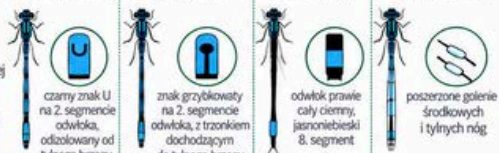
2 PAŁĄTKA CZY STRASZKA?

Pałątki są zwykle metalicznie zielone i często odpoczywają ze skrzydłami półotwartymi. Straszki są brunatne, składają skrzydła wzdłuż odwłoka, zimują jako osobniki dorosłe i pojawiają się już wczesną wiosną.

3 ŁĄTKA, NIMFA, TĘŻNICA CZY PIÓRONÓG?

U niebieskich samców porównuj kilka cech. Łątka dzieweczka ma zwykle szerokie czarne U na 2. segmencie odwłoka. U nimfy stawowej znak grzybkowaty górą z trzonkiem dochodzącym do tylnego brzegu. Tężnica wytworna ma ciemny odwłok i jasnoniebieski 8. segment. Pióronóg wyróżniają szerokie golenie środkowych i tylnych nóg.

4 SZAFRANKA CZERWONA CZY SZABLAK ŻÓŁTY?

Oba gatunki mają czerwony odwłok, lecz u szafranki jest on szerszy, masywniejszy i intensywniej czerwony. Szablak żółty jest smuklejszy, ma silnie żółto-bursztynowe nasady wszystkich skrzydeł oraz czarne nogi z żółtymi pasami. U szafranki bursztynowy nalot skrzydeł jest słabszy, a nogi są czerwone.

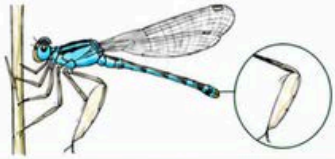
GDY NIE MASZ PEWNOŚCI

Zrób ujęcie z góry, z boku i od końca odwłoka.
Jeśli cech nie widać, pozostaw oznaczenie na poziomie rodzaju lub grupy — to lepsze niż błędna nazwa gatunku.

Drobne niebieskie ważki – mini-klucz

Samce łątek, nimf, tężnic, oczobarwnic i pióronogów są niebiesko-czarne. Kolor nie wystarcza do oznaczenia — porównuj kolejno nogi, oczy, koniec odwłoka i znak na 2. segmencie.

1

1. Poszerzone, jasne golenie?

Tak → pióronóg zwykły (*Platycnemis pennipes*). U samców poszerzone są golenie środkowej i tylnej pary nóg.

2

2. Pterostygma czarno-biała?

Tak → tężnica (*Ischnura*). Odwłok jest głównie czarny: u samca tężnicy wytwornej niebieski jest 8. segment, a u tężnicy małej 9. i końcowa część 8. segmentu.

3

3. Oczy czerwone?

Tak → oczobarwnica (*Erythromma*). Samce mają czarny odwłok z niebieskimi segmentami 9. i 10. U oczobarwnicy większej segment 8. jest całkowicie czarny, a u oczobarwnicy mniejszej częściowo niebieski, a na 10. segmencie widoczne jest czarne X. Uwaga: Oczobarwnica jeziorna ma niebieskie oczy.

4

4. Grzybkowaty znak na 2. segmencie?

Tak → nimfa stawowa (*Enallagma cyathigerum*). Dodatkowo, wzdłuż górnej części tułowia biegnie szeroki niebieski pas, pod którym znajduje się węższy czarny pas; boki tułowia są całkowicie niebieskie.

5

przykładowe różne wzory na 2. segmencie

5. Jeśli nie – porównaj szczegóły

To łątka (*Coenagrion*). Gatunki różni między innymi kształt czarnego znaku na 2. segmencie: u łątki dzieweczki ma on kształt „U", u łątki wczesnej – „U", a u łątki halabardówki – grotu włóczni.

Na co patrzeć w terenie?

golenie | oczy | koniec odwłoka | 2. segment

Fotografuj ważkę z góry i z boku. Jeśli cech nie widać, pozostaw oznaczenie na poziomie rodzaju.

Czerwone ważki – mini-klucz

Czerwone ubarwienie mają przede wszystkim dojrzałe samce. Ten mini-klucz porównuje trzy najczęściej mylone grupy: łunicę, szafrankę i szablaki. Sprawdź ułożenie skrzydeł, szerokość odwłoka, barwę nóg i plamy u nasady skrzydeł — sam kolor nie wystarcza.

1

1. Skrzydła złożone wzdłuż odwłoka?

Tak → łunica czerwona (*Pyrrhosoma nymphula*), ważka równoskrzydła. Jest smukła, ma czerwony odwłok z czarnym rysunkiem, czarne nogi i ciemne pterostygmy.

2

2. Odwłok bardzo szeroki i spłaszczony?

Tak → szafranka czerwona (*Crocothemis erythraea*). Dojrzały samiec jest jaskrawoczerwony; czerwone są także nogi i przednie żyłki skrzydeł. U nasady tylnych skrzydeł ma bursztynowe plamy.

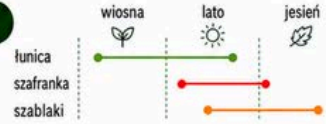
3

3. Odwłok węższy, zwykle z czarnym rysunkiem?

To najpewniej szablak (*Sympetrum*). Gatunku nie oznaczaj po odcieniu czerwieni. Sprawdź barwę nóg, czarny rysunek twarzy i tułowia, plamy na skrzydłach oraz zakończenie odwłoka.

4

4. Pora lotu pomaga, ale nie rozstrzyga

Łunica pojawia się już wiosną, ale można ją spotkać również latem.
Szafranka spotykana jest głównie latem.
Większość szablaków obserwuje się od lata do jesieni.

Na co patrzeć w terenie?

ułożenie skrzydeł

szerokość odwłoka

nogi i nasada skrzydeł

pora lotu

Fotografuj ważkę z góry i z boku. Samice oraz młode samce bywają żółte lub brunatne — wtedy czerwona barwa nie pomaga.

Duże niebieskie samce – mini-klucz

Duże niebieskie ważki są zwykle łatwe do zauważenia, ale ich oznaczenie wymaga zwrócenia uwagi na kilka wyraźnych cech. Najpierw oceń barwę tułowia i kształt odwłoka, a następnie sprawdź ubarwienie skrzydeł, szczególnie ich wierzchołków i nasad.

1

1. Zielony tułów?

Tak - husarz władca (*Anax imperator*). Duży gatunek z rurkowatym niebieskim odwłokiem i zielono-niebieskimi oczami.

2

2. Ciemne wierzchołki skrzydeł?

Tak → ważka ruda (*Libellula fulva*). Samce mają niebiesko oprószony odwłok, lecz segmenty 8.–10. są czarne. Nasady tylnych skrzydeł są ciemne.

3

3. Odwłok bardzo szeroki, płaski i niebieski?

Tak → dojrzały samiec ważki płaskobrzuchej (*Libellula depressa*). Rozpoznasz go także po czterech ciemnych plamach u nasady skrzydeł; tułów pozostaje brunatny.

4

4. Odwłok dłuższy, zwężający się ku końcowi?

To zwykle lecicha (*Orthetrum*). Na rysunku lecicha pospolita (*O. cancellatum*): niebieski odwłok ciemnieje ku tyłowi, a segmenty 8.–10 są czarne. U innych leclich sprawdź barwę twarzy, tułowia i pterostygm.

Na co patrzeć w terenie?

ułożenie skrzydeł

wielkość i sylwetka

koniec odwłoka

plamy u nasady skrzydeł

Fotografuj ważkę z góry i z boku. U lecich i ważki płaskobrzuchej niebieski nalot pojawia się dopiero u dojrzałych samców.

Wylinki ważek – dowód miejscowego rozwoju

Dorosła ważka może tylko przelatywać nad zbiornikiem. Wylinka pozostaje po ostatnim linieniu, gdy larwa opuszcza wodę i przeobraża się w postać dorosłą. Jej znalezienie potwierdza udane przeobrażenie w tym miejscu lub w bezpośrednim sąsiedztwie.

1

1. Co właściwie znajdujemy?

Wylinka to pusta osłonka ostatniego stadium larwalnego. Pęknięcie na grzbiecie tułowia wskazuje miejsce, przez które wyszła młoda postać dorosła. Jedna wylinka potwierdza przeobrażenie, lecz nie musi oznaczać trwałej populacji.

2

równoskrzydła | żagnica | szablak / ważka

2. Równoskrzydła czy różnoskrzydła?

Wylinki równoskrzydłych są smukłe i mają na końcu odwłoka trzy listkowate skrzelotchawki. Wylinki różnoskrzydłych są zwykle krępe i nie mają zewnętrznych skrzelotchawek — ich skrzela rektalne są ukryte w jelicie tylnym.

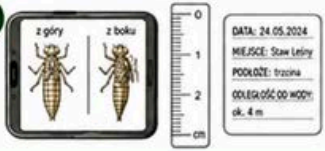
3

3. Gdzie i kiedy szukać?

Szukaj na łodygach trzciny i turzyc, liściach roślin wynurzonych, korzeniach, pniach, kamieniach, podporach pomostów i na brzegu. Sprawdzaj też miejsca oddalone od lustra wody — niektóre larwy przed przeobrażeniem wędrują. Wylinki są kruche i szybko znikają po deszczu lub wietrze.

4

4. Jak dokumentować znalezisko?

Fotografuj wylinkę z góry i z boku oraz zbliżenia głowy, maski (dolnej wargi), pochew skrzydłowych i końca odwłoka. Dodaj podziałkę: zapisz datę, miejsce, podłoże i odległość od wody. Liczne lub powtarzające się znaleziska są mocniejszym dowodem trwałej populacji.

Na co patrzeć przy oznaczaniu?

3 skrzelotchawki lub ich brak

maska i kształt głowy

kolce na odwłoku

Nie oznaczaj gatunku wyłącznie po rozmiarze lub miejscu znalezienia.

Wybrane siedliska ważek – jeziora i stawy

Najwięcej gatunków ważek zasiedla strefę litoralu – płytką strefę przybrzeżną jezior i stawów, porośniętą roślinnością wodną oraz szuwarową. To tam larwy znajdują schronienie i miejsce rozwoju, a dorosłe ważki polują, odbywają gody i składają jaja.

1 Co wyróżnia to siedlisko?

Ważne są spokojne zatoki, łagodne płycizny oraz rośliny zanurzone, pływające i wynurzone. Nasłonecznione fragmenty brzegu nagrzewają się szybciej, a rośliny dają larwom schronienie i miejsce wyjścia z wody.

2 Jakie ważki można tu spotkać?

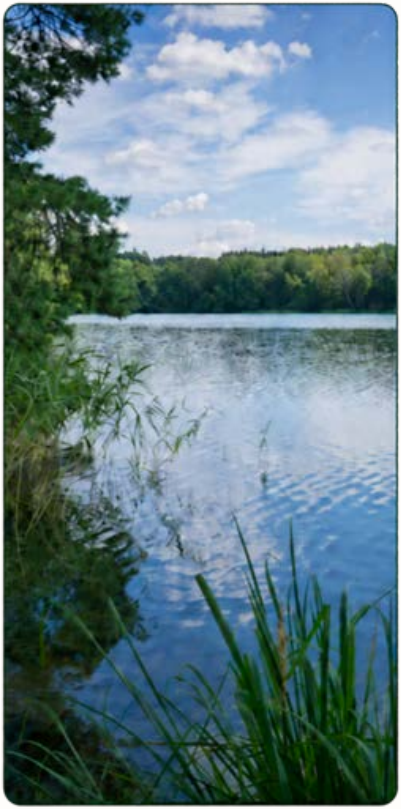
Częste są łątki, tężnice, oczabarwnice i nimfa stawowa, a z większych gatunków m.in. husarz władca, ważka czteroplama, lechica posolita, szablaki i żagnice. Skład gatunkowy zależy od wielkości zbiornika, roślinności, żyzności wody i obecności ryb.

3 Gdzie ich szukać?

Dorosłe ważki patrolują pas wody i siadają na trzcinach, turzycach, pałkach oraz roślinach pływających. Wylinek szukaj na łodygach nad wodą. Najłatwiej obserwować ważki w ciepłe, słoneczne i mało wietrzne dni.

4 Co mówi ich obecność?

Sama liczba dorosłych ważek nie określa stanu zbiornika. Więcej mówi skład gatunkowy oraz obecność larw lub wylinek, które potwierdzają miejscowy rozwój.

Warto zapamiętać

Najcenniejsza jest mozajka: otwarta woda, płycizny, roślinność wodna i naturalny brzeg.

Wybrane siedliska ważek – rzeki i strumienie

Rzeki i strumienie oferują ważkom płynącą, zwykle dobrze natlenioną wodę oraz zróżnicowane dno i brzegi. Najcenniejsze są odcinki o naturalnym nurcie, z roślinnością, korzeniami, osadami i miejscami nasłonecznionymi.

1 Co wyróżnia to siedlisko?

O jego charakterze decydują prędkość nurtu, rodzaj dna i roślinność brzegowa. Kamienie, piasek, muł, zatopione korzenie oraz pasma roślin tworzą odmienne mikrosiedliska dla larw. Ważna jest też ciągłość cieku i naturalna strefa brzegowa.

2 Jakie ważki można tu spotkać?

Z wodami płynącymi związane są m.in. świtezianka błyszcząca i dziewica, gadziogłówka popolita, smaglec ogonkleszcz oraz szklarnik leśny. Każdy z tych gatunków wybiera nieco inny nurt, dno i stopień zacienienia.

3 Gdzie ich szukać?

Dorosłych szukaj nad wodą i na roślinach brzegowych, zwłaszcza w ciepłe, słoneczne dni. Wylinek wypatruj na korzeniach, kamieniach, łodygach i skarpach tuż nad wodą. Nie wchodź do nurtu i nie niszcz roślinności.

4 Co mówi ich obecność?

Najwięcej informacji daje obecność gatunków rzecznych oraz larw lub wylinek. Potwierdzają one rozwój w danym odcinku cieku. Sama obserwacja dorosłej ważki może dotyczyć osobnika, który przyleciał z innego miejsca.

Warto zapamiętać

Różne gatunki wybierają różne fragmenty cieku: od wolnych, mulistych odcinków po chłodne strumienie z piaszczystym lub żwirowym dnem.

Wybrane siedliska ważek – starorzecza

Starorzecza to dawne fragmenty koryta odcięte od głównego nurtu całkowicie lub okresowo. Ich poziom wody, roślinność i łączność z rzeką mogą zmieniać się w ciągu roku, tworząc mozaikę siedlisk dla ważek.

1 Co wyróżnia to siedlisko?

Zwykle są to wody stojące lub bardzo wolno płynące. Płyciny, osady denne, zatopione gałęzie oraz rośliny zanurzone, pływające i szuwarowe tworzą miejsca rozwoju larw. Niektóre starorzecza są okresowo zasilane podczas wezbrań.

2 Jakie ważki można tu spotkać?

Typowe są łątki, tężnica wytworna, oczobarwnica większa i mniejsza, szklarka zielona, ważka czteroplama, a także większość gatunków iglic i szablaków. Czasem można spotkać rzadką zalotkę większą lub zalotkę spłaszczoną.

3 Gdzie ich szukać?

Dorosłych wypatruj nad zatokami i płyciznami, wzdłuż szuwarów oraz nad płatami roślin pływających. Wylinek szukaj na turzycach, trzcinach, pałkach, korzeniach i pniach tuż nad wodą. Obserwuj z brzegu, nie wchodząc w roślinność.

4 Co mówi ich obecność?

Najwięcej mówi skład gatunkowy oraz obecność larw i wylinek. Bogata roślinność może sprzyjać wielu ważkom, ale sama liczba dorosłych nie ocenia stanu starorzeca. Ważne są też hydrologia, jakość wody i brak nadmiernego przekształcenia brzegów.

Warto zapamiętać

Starorzecze musi być stale połączone z rzeką ani nie mieć niezmiennego poziomu wody. Dla ważek kluczowa jest mozaika płycizn, otwartej wody i roślinności.

Wybrane siedliska ważek – torfowiska

Torfowiska obejmują różne typy silnie uwodnionych siedlisk.
Dla ważek najcenniejsze są płytkie oczka i rozlewiska otoczone turzycami, mchami i inną roślinnością torfowiskową.

1 Co wyróżnia to siedlisko?

Kluczowe są wysoki poziom wody, mozaika płycizn i niewielkich oczek oraz strefy nasłonecznione. Nie wszystkie torfowiska są kwaśne lub ubogie w składniki – warunki zależą od zasilania wodą i typu torfowiska.

2 Jakie ważki można tu spotkać?

Najbardziej charakterystyczne gatunki to: łątka halabówka, pałątka mała, zalotki: torfowcowa, większa i białoczelna, ważka czteroplama, miedziopierś żółtoplama.

3 Gdzie ich szukać?

Dorosłych wypatruj nad oczkami, rowkami i nasłonecznionymi skrajami turzycowisk. Wylinek szukaj na łodygach turzyc i innych roślin nad wodą. Obserwuj z kładki lub stabilnego brzegu – nie wchodź na pływającą matę mchów.

4 Co mówi ich obecność?

Najwięcej mówi skład gatunkowy oraz obecność larw i wylinek. Specjaliści torfowiskowi wskazują na odpowiednie urodzenie, ale sama obecność dorosłej ważki nie potwierdza rozrodu. Osuszanie i nadmierne zacienie zubożają siedlisko.

Warto zapamiętać

Torfowisko nie musi mieć dużej toni wody. Dla wielu ważek najcenniejsza jest mozaika płytkich oczek, roślinności i otwartych, nasłonecznionych miejsc.

Wybrane siedliska ważek – rowy, wyrobiska i glinianki

Rowy, wyrobiska i glinianki to siedliska stworzone lub silnie przekształczone przez człowieka. Mogą być cenne dla ważek, jeśli utrzymują wodę, mają nasłonecznione brzegi i nie są zanieczyszczone.

1 Co wyróżnia to siedlisko?

To bardzo zróżnicowane miejsca. Rowy mogą mieć wolny przepływ i gęstą roślinność, a glinanki i wyrobiska – wodę stojącą oraz odsłonięte brzegi. Część zbiorników jest okresowa i szybko zmienia się wraz z rozwojem roślinności.

2 Jakie ważki można tu spotkać?

Świeże, płytkie zbiorniki zasiedlają gatunki pionierskie, np. tężnica mała i wążka płaskobrzucha. W starszych, bardziej zarośniętych wodach pojawiają się m.in. tężnica wytworna, łątki, pałątki, lecichy i szablaki.

3 Gdzie ich szukać?

Dorosłych wypatruj nad wodą i na nastonecznionych brzegach. Wylinek szukaj na łodygach i skarpach tuż nad lustrem wody. Zachowaj odstęp od stromych, niestabilnych brzegów i nie wchodź na teren czynnego wyrobiska bez zgody.

4 Co mówi ich obecność?

Larwy i wylinki potwierdzają rozród. Same dorosłe ważki mogą szybko przylecieć do nowego zbiornika, lecz nie zawsze się w nim rozwijają. O wartości miejsca decydują też trwałość i jakość wody, roślinności oraz sposób utrzymania brzegów.

Warto zapamiętać

Siedisko stworzone przez człowieka może być cenne. Najlepiej zachować mozaikę płytkiej wody, roślinności i otwartych brzegów, bez oczyszczania całego obiektu jednocześnie.

Zagrożenia dla ważek i ich siedlisk

Larwy ważek rozwijają się w wodzie, natomiast dorosłe osobniki korzystają także z roślinnych brzegów, łąk i zadrzewień, gdzie żerują, dojrzewają i odpoczywają. Poszczególne gatunki mają różne wymagania: jedne zasiedlają wody żyzne i spokojne, inne potrzebują chłodnych cieków, torfowisk albo zbiorników bez ryb.

Najpoważniejszym zagrożeniem jest utrata lub przekształcanie siedlisk. Osuszanie, regulacja cieków, usuwanie roślinności, dopływ biogenów i zanieczyszeń zmieniają warunki rozwoju larw. Skutki nasilają susze, pobór wody oraz gwałtowne wahania jej poziomu.

O stanie siedliska nie świadczy sama liczba dorosłych ważek. Ważniejsze są skład gatunkowy, wymagania poszczególnych gatunków oraz obecność larw i wylinek potwierdzających miejscowy rozwój. Ochrona ważek wymaga zachowania wody, naturalnych brzegów i zróżnicowanej roślinności.

Najważniejsze zagrożenia

- **Osuszanie i susze –** obniżają poziom wody i wysuszają małe zbiorniki oraz torfowiska.
- **Regulacja cieków i umacnianie brzegów –** usuwają płycizny, zakola i naturalne podłoża.
- **Eutrofizacja i zanieczyszczenia –** zmieniają roślinność, warunki tlenowe i skład zespołu ważek.
- **Nadmierne zarybianie –** zwiększa presję drapieżniczą na larwy, zwłaszcza w małych zbiornikach.
- **Usawanie roślinności –** odbiera miejsca składania jaj, przeobrażenia, schronienia i polowania.
- **Intensywa rekreacja –** niszczy roślinność i przekształca naturalną strefę brzegową.

Najskuteczniejsza ochrona ważek zaczyna się od ochrony ich siedlisk.

Jak chronić ważki?

Ochrona ważek zaczyna się od zachowania miejsc, w których rozwijają się ich larwy. Najcenniejsze są istniejące zbiorniki, mokradła, torfowiska i naturalne odcinki cieków. Nowe oczko wodne może uzupełnić sieć siedlisk, ale nie zastąpii starego, dobrze funkcjonującego mokradla.

Dobre siedlisko ma płycizny, otwartą wodę, zróżnicowaną linię brzegową oraz roślinność zanurzoną, pływającą i wynurzoną. Dorosłe ważki korzystają też z łąk, zarośli i skrajów lasu, gdzie żerują, dojrzewają i odpoczywają.

Każda instytucja i osoba może pomóc. Najlepsze efekty daje połączenie ochrony istniejących siedlisk, właściwego utrzymania brzegów, ograniczenia zanieczyszczeń oraz regularnych obserwacji.

Co możemy zrobić lokalnie?

- G**miny** – chronić małe zbiorniki, mokradła i korytarze wodne; unikać osuszania oraz betonowania brzegów.
- Z**arządcy** – kosić brzegi etapami, pozostawiać roślinność wynurzoną i ograniczać prace w czasie przeobrażenia ważek.
- **Szkoły i przedszkola** – tworzyć oczka bez ryb, z łagodnym brzegiem, rodzimymi roślinami i zabezpieczeniem dla dzieci.
- **Organizacje** – prowadzić inwentaryzacje, edukacje i społeczne działania na rzecz siedlisk.
- **Właściciele posesji** – nie stosować pestycydów przy wodzie, nie wpuszczać ryb i nie usuwać całej roślinności.
- **Każdy z nas** – nie deptać brzegów, nie niszczyć roślin i nie zanieczyszczać wody, sprzęt terenowy czyścić i suszyć.

KIEDY OBSERWOWAĆ WAŻKI?

Orientacyjne okresy obserwacji postaci dorosłych

typowy możliwy/okazjonalny nieregularny

Pogoda i siedlisko mogą przesunąć pojaw o kilka tygodni.

* Straszka pospolita zimuje jako owad dorosły.

KIEDY OBSERWOWAĆ WAŻKI?

Orientacyjne okresy obserwacji postaci dorosłych

Pogoda i siedlisko mogą przesunąć pojaw o kilka tygodni.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Bioindykator
Organizm, którego występowanie, liczebność lub reakcje pomagają oceniać stan środowiska. Pojedyncza obserwacja nie wystarcza do pełnej oceny siedliska.

Imago
Dorosła, uskrzydlona postać ważki, która pojawia się po ostatnim linieniu larwy.

Larwa (nimfa)
Wodne stadium rozwojowe między jajem a imago. Larwy ważek są drapieżne i linieją wielokrotnie podczas wzrostu.

Przeobrażenie niezupełne
Rozwój bez stadium poczwarki: z jaja wylęga się larwa, a po ostatnim linieniu powstaje owad dorosły.

Linienie
Zrzucanie starego oskórka przez rosnącą larwę. Ostatnie linienie odbywa się nad wodą i kończy pojawieniem imago.

Wylinka
Pusty oskórek larwy pozostający po ostatnim linieniu. Jej znalezienie potwierdza miejscowy rozwój ważki.

Tułów i odwłok
Tułów to środkowa część ciała z nogami i skrzydłami. Odwłok to wydłużona tylna część ciała.

Segmenty odwłoka
Dziesięć członów odwłoka, liczonych od tułowia ku końcowi ciała. Ich wzór i kształt pomagają rozpoznawać gatunki.

Znamię skrzydłowe (pterostigma)
Barwna komórka przy przedniej krawędzi skrzydła, blisko jego końca. Kolor i kształt mogą być cechą rozpoznawczą.

Oprószenie
Matowy, woskowy nalot na ciele, zwykle niebieski lub szaroniebieski. Pojawia się z wiekiem i może się częściowo ścierać.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Przydatki analne
Wyrostki na końcu odwłoka. U samców służą do uchwycenia samicy, a ich kształt bywa ważny przy oznaczaniu.

Pokładełko
Narząd samicy służący do składania jaj. U części gatunków jest wyraźnie widoczny na spodzie końca odwłoka.

Tandem
Połączenie pary, w którym samiec trzyma samicę przydatkami końca odwłoka. Para może w tej pozycji latać i składać jaja.

Koło kopulacyjne
Charakterystyczne ułożenie pary podczas kopulacji, gdy samica zgina odwłok do narządów rozrodczych samca na drugim segmencie.

Szuwar
Pas wysokich roślin wyrastających z płytkiej wody lub mokrego brzegu, np. trzcin, pałek, sitów i turzyc.

Roślinność wodna
Rośliny mogą być zanurzone, pływające albo wynurzone nad wodę. Zróżnicowanie tych stref tworzy miejsca rozwoju i odpoczynku ważek.

Starorzecze
Fragment dawnego koryta rzeki odcięty od głównego nurtu całkowicie lub okresowo.

Torfianka
Zbiornik wodny powstały w miejscu wydobywania torfu. Z czasem może stać się cennym siedliskiem mokradłowym.

Źródlisko i wysięk
Źródlisko to miejsce wypływu wód podziemnych. Wysięk powstaje tam, gdzie woda powoli sączy się z gruntu.

Eutrofizacja
Nadmierne użyźnianie wody azotem i fosforem, prowadzące m.in. do zakwitów glonów, niedoboru tlenu i zaniku roślin podwodnych.

INDEKS NAZW POLSKICH

Gadziogłówka pospolita 43
Gadziogłówka żółtonoga 44
Husarz ciemny 40
Husarz władca 39
Lecicha białoznaczna 56
Lecicha mała 57
Lecicha południowa 58
Lecicha pospolita 55
Łątka dzieweczka 23
Łątka halabardówka 22
Łątka wczesna 24
Łunica czerwona 31
Miedziopierś metaliczna 49
Miedziopierś żółtoplama 50
Nimfa stawowa 25
Oczobarwnica jeziorna 26
Oczobarwnica mniejsza 28
Oczobarwnica większa 27
Pałątka mała 19
Pałątka niebieskooka 17
Pałątka południowa 16
Pałątka pospolita 18
Pałątka zielona 15
Pióronóg zwykły 32
Przeniela dwuplama 51
Smaglec ogonokleszcz 46
Straszka pospolita 20
Straszka syberyjska 21
Szablak czarny 62
Szablak krwisty 64
Szablak późny 67
Szablak przepasany 63
Szablak wędrowny 66
Szablak zwyczajny 68
Szablak żółty 65
Szafranka czerwona 69
Szklarka zielona 48
Szklarnik leśny 47
Świtezianka błyszcząca 13
Świtezianka dziewica 14
Tężnica mała 30
Tężnica wytworna 29
Trzepla zielona 45
Ważka czteroplama 52
Ważka płaskobrzucha 53
Ważka ruda 54
Zalotka białoczelna 60
Zalotka spłaszczona 61
Zalotka większa 59
Żagnica jesienna 37
Żagnica południowa 34
Żagnica ruda 42
Żagnica sina 35
Żagnica wielka 36
Żagnica zielona 38
Żagniczka wiosenna 41

INDEKS NAZW ŁACIŃSKICH

Aeshna affinis 34
Aeshna cyanea 35
Aeshna grandis 36
Aeshna mixta 37
Aeshna viridis 38
Anax imperator 39
Anax parthenope 40
Brachytron pratense 41
Calopteryx splendens 13
Calopteryx virgo 14
Chalcolestes viridis 15
Coenagrion hastulatum 22
Coenagrion puella 23
Coenagrion pulchellum 24
Cordulegaster boltonii 47
Cordulia aenea 48
Crocothemis erythraea 69
Enallagma cyathigerum 25
Epitheca bimaculata 51
Erythromma lindenii 26
Erythromma najas 27
Erythromma viridulum 28
Gomphus vulgatissimus 43
Ischnura elegans 29
Ischnura pumilio 30
Isoaeschna isoceles 42
Leucorrhinia albifrons 60
Leucorrhinia caudalis 61
Leucorrhinia pectoralis 59
Lestes barbarus 16
Lestes dryas 17
Lestes sponsa 18
Lestes virens 19
Libellula depressa 53
Libellula fulva 54
Libellula quadrimaculata 52
Onychogomphus forcipatus 46
Ophiogomphus cecilia 45
Orthetrum albistylum 56
Orthetrum brunneum 58
Orthetrum cancellatum 55
Orthetrum coerulescens 57
Platycnemis pennipes 32
Pyrrhosoma nymphula 31
Somatochlora flavomaculata 50
Somatochlora metallica 49
Stylurus flavipes 44
Sympecma fusca 20
Sympecma paedisca 21
Sympetrum danae 62
Sympetrum flaveolum 65
Sympetrum fonscolombii 66
Sympetrum pedemontanum 63
Sympetrum sanguineum 64
Sympetrum striolatum 67
Sympetrum vulgatum 68

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

Słowo wstępne ... 3
Dlaczego warto poznawać ważki? ... 5
Ważki jako bioindykatory ... 6
Gdzie żyją i gdzie obserwować ważki? ... 7
Budowa ważki ... 8
Cykl życia ważki ... 9
Ważki równoskrzydłe i różnoskrzydłe ... 10
Etyka obserwacji i fotografii przyrodniczej ... 11

WAŻKI RÓWNOSKRZYDŁE

Ważki równoskrzydłe – Zygoptera ... 12
Świtezianka błyszcząca ... 13
Świtezianka dziewica ... 14
Pałątka zielona ... 15
Pałątka południowa ... 16
Pałątka niebieskooka ... 17
Pałątka pospolita ... 18
Pałątka mała ... 19
Straszka pospolita ... 20
Straszka syberyjska ... 21
Łątka halabardówka ... 22
Łątka dzieweczka ... 23
Łątka wczesna ... 24
Nimfa stawowa ... 25
Oczobarwnica jeziorna ... 26
Oczobarwnica większa ... 27
Oczobarwnica mniejsza ... 28
Tężnica wytworna ... 29
Tężnica mała ... 30
Łunica czerwona ... 31
Pióronóg zwykły ... 32

SPIS TREŚCI

WAŻKI RÓŻNOSKRZYDŁE

Ważki różnoskrzydłe – Anisoptera 33
Żagnica południowa 34
Żagnica sina 35
Żagnica wielka 36
Żagnica jesienna 37
Żagnica zielona 38
Husarz władca 39
Husarz ciemny 40
Żagniczka wiosenna 41
Żagnica ruda 42
Gadziogłówka pospolita 43
Gadziogłówka żółtonoga 44
Trzepla zielona 45
Smaglec ogonokleszcz 46
Szklarnik leśny 47
Szklarka zielona 48
Miedziopierś metaliczna 49
Miedziopierś żółtoplama 50
Przeniela dwuplama 51
Ważka czteroplama 52
Ważka płaskobrzucha 53
Ważka ruda 54
Lecicha pospolita 55
Lecicha białoznaczna 56
Lecicha mała 57
Lecicha południowa 58
Zalotka większa 59
Zalotka białoczelna 60
Zalotka spłaszczona 61
Szablak czarny 62
Szablak przepasany 63
Szablak krwisty 64
Szablak żółty 65
Szablak wędrowny 66
Szablak późny 67
Szablak zwyczajny 68
Szafranka czerwona 69

SPIS TREŚCI

ROZPOZNAWANIE

Jak odróżniać podobne ważki? **70**
Najczęstsze pomyłki w terenie **71**
Drobne niebieskie ważki – mini-klucz **72**
Czerwone ważki – mini-klucz **73**
Duże niebieskie samce – mini-klucz **74**
Wylinki ważek – dowód miejscowego rozwoju **75**

WYBRANE SIEDLISKA

Jeziora i stawy **76**
Rzeki i strumienie **77**
Starorzecza **78**
Torfowiska **79**
Rowy, wyrobiska i glinianki **80**

ZAGROŻENIA I OCHRONA

Zagrożenia dla ważek i ich siedlisk **81**
Jak chronić ważki? **82**

DODATKI

Kiedy obserwować ważki? **83-84**
Słowniczek pojęć **85-86**
Indeks nazw polskich **87**
Indeks nazw łacińskich **88**
Notatki **92-96**

NOTATKI

Data: _____ Miejsce: _____

Warunki: _____

NOTATKI

Data: _____ Miejsce: _____

Warunki: _____

NOTATKI

Data: _____ Miejsce: _____

Warunki: _____

NOTATKI

Data: _____ Miejsce: _____

Warunki: _____

NOTATKI

Data: _____ Miejsce: _____

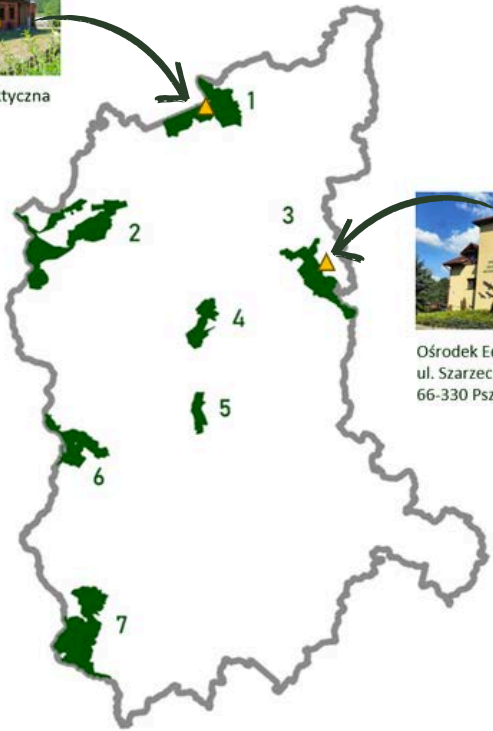
Warunki: _____

Leśna Stacja Dydaktyczna
Lipy 37
66-415 Kłodawa

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej
ul. Szarzecka 14
66-330 Pszczew

1. Gorzowski Park Krajobrazowy
2. Park Krajobrazowy „Ujście Warty"
3. Pszczewski Park Krajobrazowy
4. Łagowsko-Sulęciński Park Krajobrazowy
5. Gryżyński Park Krajobrazowy
6. Krzesiński Park Krajobrazowy
7. Park Krajobrazowy „Łuk Mużakowa"

Ważki to jedne z najbardziej fascynujących owadów związanych z wodą. Ten przewodnik pomaga rozpoznawać gatunki występujące w lubuskich parkach krajobrazowych oraz pokazuje ich rolę w przyrodzie i znaczenie dla ochrony cennych siedlisk wodno-błotnych.

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Lubuskiego